Albert Camus

CEI DREPŢI

Piesă în cinci acte

„O, love! O, lifel Not life but love în death".

(*Romeo şi Julieta*, actul IV, scena 5)

PERSONAJELE

DORA DULEBOV

MAREA DUCESĂ

IVAN KALIAIEV

STEPAN FEDOROV

BORIS ANNENKOV

ALEKSEI VOINOV

SKURATOV

FOKA

PAZNICUL

ACTUL ÎNTÂI

Locuinţa unor teroriști. *Dimineaţa*. *Cortina se ridică în tăcere*. *Dora şi Annenkov sunt pe scenă*, *nemişcaţi*. *Se aude sunând o dată*. *Annenkov face un gest ca s-o oprească pe Dora*, *care pare a voi să vorbească*. *Se aude sunând de două ori*, *la scurt interval*.

ANNENKOV: El e.

Iese. *Dora aşteaptă nemişcată*. *Annenkov se înapoiază cu Stepan*, *pe care-l ţine pe după umeri*.

ANNENKOV: El e! Uite-l pe Stepan.

DORA (*se îndreaptă spre Stepan şi îi ia mâna*): Ce fericită sunt, Stepan! STEPAN: Bună ziua, Dora.

DORA (*îl privește*): Sau şi împlinit trei ani.

STEPAN: Da, trei ani. În ziua când m-au arestat tocmai veneam la tine.

DORA: Noi te aşteptam. Timpul trecea şi inima mi se strângea din ce în ce mai tare. Nici nu mai îndrăzneam să ne uităm unul la altul. ANNENKOV: A trebuit să ne mutăm, încă o dată.

STEPAN: Ştiu.

DORA: Şi acolo, Stepan?

STEPAN: Acolo?

DORA: La ocnă.

STEPAN: De-acolo se evadează.

ANNENKOV: Da. Am fost foarte mulţumiţi când am aflat că ai

putut să ajungi în Elveţia.

STEPAN: Elveţia e altă ocnă, Boria.

ANNENKOV: Ce spui? Măcar sunt liberi.

STEPAN: Libertatea este o ocnă câtă vreme un singur om e rob pe acest pământ. Eram liber şi nu încetam să mă gândesc la Rusia şi la robii ei.

Tăcere.

ANNENKOV: Sunt fericit, Stepan, că partidul te-a trimis aici.

STEPAN: Trebuia. Simţeam că mă sufoc. Să fac ceva, să fac şi eu, în sfârşit, ceva… (Se *uită la Annenkov*.) *îl* vom ucide, nu-i aşa?

ANNENKOV: Cu siguranţă!

STEPAN: Îl vom ucide pe călău. Tu eşti şeful, Boria, te voi asculta.

ANNENKOV: Nu e nevoie să-mi făgăduieşti, Stepan. Suntem fraţi cu toţii.

STEPAN: E necesară o disciplină. Am înţeles asta la ocnă. Partidul socialist revoluţionar are nevoie de disciplină. Disciplinaţi, îl vom ucide pe marele duce şi vom zdrobi tirania.

DORA (*îndreptându-se spre el*): Stai jos, Stepan. Trebuie să fii obosit după o călătorie atât de lungă.

STEPAN: Nu sunt niciodată obosit.

Tăcere. *Dora se aşază*.

STEPAN: Totul e pus la punct, Boria?

ANNENKOV (*schimbând tonul*): De o lună de zile doi dintre ai noştri studiază toate deplasările marelui duce. Dora a strâns materialul necesar.

STEPAN: Proclamaţia e întocmită?

ANNENKOV: Da. Întreaga Rusie va afla că marele duce Serghei a fost executat prin aruncarea unei bombe de către un grup de luptă al partidului socialist revoluţionar, pentru a grăbi eliberarea poporului rus. Curtea imperială va afla totodată că suntem hotărâţi să exercităm teroarea până în clipa când pământul va fi înapoiat poporului. Da, Stepan, da, totul e pus la punct! Se apropie clipa.

STEPAN: Ce trebuie să fac?

ANNENKOV: Pentru început, îi vei da o mână de ajutor Dorei. Schweitzer, pe care-l înlocuieşti, lucra cu ea.

STEPAN: A fost omorât?

ANNENKOV: Da.

STEPAN: În ce fel?

DORA: Un accident.

Stepan se uită la Dora. Dora își ferește privirea.

STEPAN: Și după aceea?

ANNENKOV: După aceea vom vedea. Trebuie să fii gata să ne înlocuiești, dacă va fi cazul, și să păstrezi legătura cu Comitetul Central.

STEPAN: Cine sunt camarazii noștri?

ANNENKOV: L-ai întâlnit pe Voinov în Elveția. Am încredere în el, deși e tânăr. Pe Ianek nu-l cunoști.

STEPAN: Ianek?

ANNENKOV: Kaliaiev. I se mai spune și Poetul.

STEPAN: Ăsta nu-i nume de terorist.

ANNENKOV (*râzând*): Ianek crede tocmai dimpotrivă. Spune că poezia e revoluționară.

STEPAN: Numai bomba e revoluționară. (*Tăcere.*) Dora, crezi că te voi putea ajuta?

DORA: Da. Trebuie doar să ai grijă să nu spargi tubul.

STEPAN: Și dacă se sparge?

DORA: Așa a murit Schweitzer. (*Un timp.*) De ce zâmbești, Stepan?

STEPAN: Am zâmbit?

DORA: Da.

STEPAN: Mi se întâmplă uneori. (*Un timp. Stepan pare că se gândește.*) Dora, o singură bombă ar fi de-ajuns să arunce în aer casa asta?

DORA: Una singură, nu. Dar ar vătăma-o.

STEPAN: Câte ar trebui ca să arunci în aer Moscova?

ANNENKOV: Ești nebun! Ce vrei să spui?

STEPAN: Nimic.

Se aude sunând o dată. Ascultă cu toții și așteaptă. Se aude sunând de două ori, Annenkov trece în anticameră și se întoarce cu Voinov.

VOINOV: Stepan!

STEPAN: Bună ziua.

Își strâng mâinile. Voinov se duce la Dora și o îmbrățișează.

ANNENKOV: Totul a mers bine, Aleksei?

VOINOV: Da.

ANNENKOV: Ai studiat terenul dintre palat și teatru?

VOINOV: Acum pot s-o desenez. Iată. (*Desenează*.) Cotituri, străzi înguste, circulaţie anevoioasă din pricina îmbulzelii… caleaşca va trece pe sub ferestrele noastre.

ANNENKOV: Ce reprezintă aceste două cruci?

VOINOV: O piaţetă unde caii îşi vor încetini mersul şi teatrul unde se vor opri. După părerea mea, astea-s locurile cele mai bune.

ANNENKOV: Dă-o încoace!

STEPAN: Agenţi?

VOINOV (*ezitând*): Berechet.

STEPAN: Te impresionează?

VOINOV: Nu prea mă simt în largul meu.

ANNENKOV: Nimeni nu se simte în largul lui cu agenţii alături. Să n-ai grijă!

VOINOV: Nu mă tem de nimic. Nu mă pot învăţa să mint, asta-i tot.

STEPAN: Toată lumea minte. Să minţi bine, iată ce trebuie.

VOINOV: Nu e uşor. Când eram student, colegii îşi băteau joc de mine pentru că eram incapabil să-mi ascund gândul. Spuneam ceea ce gândeam. Până la urmă, m-au dat afară din facultate.

STEPAN: De ce?

VOINOV: La cursul de istorie, profesorul m-a întrebat cum a construit Petru cel Mare oraşul Petersburg.

STEPAN: Bună întrebare.

VOINOV: Cu sângele şi cu biciul, am răspuns. Am fost dat afară.

STEPAN: După aceea…

VOINOV: Am înţeles că nu e de-ajuns să denunţi nedreptatea. Că trebuie să-ţi dai viaţa ca s-o combaţi. Acum, sunt fericit.

STEPAN: Şi cu toate astea, minţi?

VOINOV: Mint. Dar n-am să mai mint în ziua când am să arunc bomba.

Soneria. *De două ori*, *apoi o dată*. *Dora se repede la uşă*.

ANNENKOV: E Ianek.

STEPAN: Nu e acelaşi semnal.

ANNENKOV: Ianek se amuză schimbându-l. Are semnalul lui personal.

Stepan ridică din umeri. *Se aude glasul Dorei din anticameră*.

Intră Dora şi Kaliaiev ţinându-se de braţ. *Kaliaiev râde*.

DORA: Ianek. Iată-l pe Stepan care-l înlocuieşte pe Schweitzer.

KALIAIEV: Fii binevenit, frate!

STEPAN: Mulţumesc.

Dora şi Kaliaiev se aşază, cu faţa la ceilalţi.

ANNENKOV: Ianek, eşti sigur că ai să recunoşti caleaşca?

KALIAIEV: Da, am văzut-o de două ori, pe îndelete. Numai să apară în zare şi-aş recunoaşte-o dintr-o mie! Mi-am notat toate amănuntele. De pildă, unul din geamurile felinarului din stânga e ciobit.

VOINOV: Şi agenţii?

KALIAIEV: Cârduri. Dar suntem prieteni vechi. Cumpără ţigări de la mine.

Râde.

ANNENKOV: Pavel a confirmat informaţia?

KALIAIEV: Marele duce va merge săptămâna asta la teatru. Peste puţin, Pavel va cunoaşte ziua exactă şi va preda un mesaj portarului. (*Se întoarce spre Dora şi râde.*) Avem noroc, Dora.

DORA (*privindu-l*): Nu mai eşti vânzător ambulant. Iată-te mare senior, acum. Ce frumos eşti! Nu-ţi pare rău după cojoc?

KALIAIEV (*râde*): Adevărat, eram foarte mândru de el. (*Lui Stepan şi Annenkov.*) Mi-am petrecut două luni studiindu-i pe vânzătorii ambulanţi, mai mult de-o lună făcând exerciţii în cămăruţa pe care o aveam. Colegii mei n-au avut nici cea mai mică bănuială. „Un om şi jumătate, spuneau ei. Ar fi în stare să vândă şi caii ţarului". Şi încercau la rândul lor să facă la fel ca mine.

DORA: Şi tu bineînţeles că te amuzai.

KALIAIEV: Ştii bine că nu mă pot abţine. Tot travestiul acela, viaţa cea nouă… totul mă amuza.

DORA: Mie, uneia, nu-mi plac travestiurile. (*îşi arată rochia.*) Şi-apoi, vechitura asta luxoasă! Boria ar fi putut să-mi găsească altceva. Actriţă! Am un suflet simplu.

KALIAIEV (*râde*): Eşti atât de drăguţă cu rochia asta!

DORA: Drăguţă! M-aş bucura să fie aşa. Dar nu trebuie să ne gândim la asta.

KALIAIEV: De ce? Ochii tăi sunt tot timpul trişti, Dora. Trebuie să fii veselă, trebuie să fii mândră. Frumuseţea există, bucuria există. *Aux lieux tranquilles où mon coeur te souhaitait*…

DORA (*zâmbind*): *Je respirais un étérnel été*…

KALIAIEV: Oh! Dora, n-ai uitat versurile. Zâmbeşti? Cât sunt de

fericit…

STEPAN (*tăindu-i vorba*): Ne pierdem vremea. Boria, presupun că portarul trebuie prevenit?

Kaliaiev îl priveşte cu mirare.

ANNENKOV: Da. Dora, vrei să cobori? Nu uita bacşişul. Voinov te va ajuta apoi să aduni materialul în cameră.

Ies fiecare prin altă parte, *iar Stepan se îndreaptă spre Annenkov cu paşi fermi*.

STEPAN: Vreau să arunc eu bomba.

ANNENKOV: Nu, Stepan! Cei care vor arunca bomba au şi fost desemnaţi.

STEPAN: Te rog! Ştii ce înseamnă asta pentru mine.

ANNENKOV: Nu. Regula e regulă. (*Pauză*.) Nu eu o arunc, ci aştept aici. Regula e strictă.

STEPAN: Cine va arunca prima bombă?

KALIAIEV: Eu. Voinov, pe a doua.

STEPAN: Tu?

KALIAIEV: Te miră? înseamnă că n-ai încredere în mine!

STEPAN: E nevoie de experienţă.

KALIAIEV: De experienţă? Ştii foarte bine că n-o arunci decât o singură dată şi că după aceea… Nimeni n-a aruncat-o vreodată de două ori.

STEPAN: Trebuie să ai o mână sigură.

KALIAIEV (*arătându-şi mâna*): Priveşte! Crezi că o să tremure?

Stepan se întoarce cu spatele.

KALIAIEV: N-o să tremure. Cum adică, să am tiranul în faţa mea şi să şovăi? Cum poţi să crezi aşa ceva? Şi chiar dacă braţul mi-ar tremura, cunosc un mijloc sigur de a-l ucide pe marele duce.

ANNENKOV: Care?

KALIAIEV: Aruncându-mă sub copitele cailor.

Stepan ridică din umeri şi se duce să se aşeze în fundul scenei.

ANNENKOV: Nu, asta nu-i necesar. Va trebui să încerci să fugi. Organizaţia are nevoie de tine, trebuie să te păzeşti.

KALIAIEV: Mă supun, Boria! Ce onoare, ce onoare pe mine! Oh! Mă voi arăta demn de ea.

ANNENKOV: Stepan, tu ai să fii pe stradă, în timp ce Ianek şi Aleksei vor pândi caleaşca. Ai să treci regulat pe dinaintea ferestrelor noastre şi o să ne punem de acord asupra unui semnal. Dora şi cu mine

vom aştepta aici clipa lansării proclamaţiei. Dacă avem un pic de noroc, marele duce va fi doborât. KALIAIEV (*plin de înflăcărare*): Da, îl voi ucide! Ce fericire dacă iese bine! Marele duce e puţin lucru. Trebuie lovit mai sus!

ANNENKOV: Mai întâi, marele duce.

KALIAIEV: Şi dacă dăm greş, Boria? Vezi tu, ar trebui să-i imităm pe japonezi.

ANNENKOV: Ce vrei să spui?

KALIAIEV: În timpul războiului, japonezii nu se predau niciodată. Se sinucideau.

ANNENKOV: Nu. Nu te gândi la sinucidere.

KALIAIEV: Dar la ce?

ANNENKOV: La teroare, din nou.

STEPAN (*vorbind din fundul încăperii*): Ca să te sinucizi trebuie să te iubeşti mult. Un adevărat revoluţionar nu se poate iubi.

KALIAIEV (*întorcându-se brusc*): Un adevărat revoluţionar? De ce vorbeşti aşa cu mine? Ce ţi-am făcut?

STEPAN: Nu-mi plac cei care intră în mişcarea revoluţionară pentru că se plictisesc.

ANNENKOV: Stepan!

STEPAN (*ridicându-se şi venind spre ei*): Da, sunt brutal. Dar pentru mine ura nu e-o joacă. Nu suntem aici ca să ne admirăm. Suntem aici ca să izbutim.

KALIAIEV (*cu blândeţe*): De ce mă jigneşti? Cine ţi-a spus că mă plictisesc?

STEPAN: Nu ştiu. Schimbi semnalele, îţi place să faci pe ambulantul, reciţi versuri, vrei să te arunci sub copitele cailor şi, acum, sinuciderea… (îl *priveşte.*) *N-am* încredere în tine.

KALIAIEV (*stăpânindu-se*): Nu mă cunoşti, frate. Iubesc viaţa. Nu mă plictisesc. Am intrat în mişcarea revoluţionară pentru că iubesc viaţa. STEPAN: Eu nu iubesc viaţa, ci dreptatea, care e mai presus decât viaţa.

KALIAIEV (*cu vădită sforţare*): Fiecare slujeşte dreptatea aşa cum poate. Trebuie să ne împăcăm cu gândul că ne deosebim. Trebuie să ne iubim, dacă putem.

STEPAN: Nu putem.

KALIAIEV (*izbucnind*): Atunci ce cauţi printre noi?

STEPAN: Am venit să ucid un om, nu să-l iubesc, nici să salut

ceea ce e diferit într-însul.

KALIAIEV (*cu violenţă*): N-ai să-l ucizi singur, nici în numele nimănui. Ai să-l ucizi cu noi şi în numele poporului rus. Asta ţi-e justificarea.

STEPAN (*acelaşi joc*): N-am nevoie de ea. M-am justificat într-o noapte şi pentru totdeauna, acum trei ani, la ocnă. Şi nu voi îngădui…

ANNENKOV: Ajunge! Ce-i cu voi, aţi înnebunit? Aţi uitat cine suntem? Nişte fraţi, contopiţi unii cu alţii, având drept scop executarea tiranilor, pentru eliberarea ţării! Ucidem împreună şi nimic nu ne poate despărţi. (*Pauză*. *Se uită la ei*.) Vino, Stepan, trebuie să ne punem de acord asupra semnalelor… Stepan *iese*.

ANNENKOV (*lui Kaliaiev*): Nu-i nimic. Stepan a suferit. Am să-i vorbesc.

KALIAIEV (*foarte palid*): M-a jignit, Boria.

Intră Dora.

DORA (*uitându-se la Kaliaiev*): Ce s-a întâmplat?

ANNENKOV: Nimic.

Iese.

DORA (*lui Kaliaiev*): Ce s-a întâmplat?

KALIAIEV: Ne-am şi ciondănit. Nu mă iubeşte.

Dora se duce să se aşeze în tăcere. *Pauză*.

DORA: Cred că nu iubeşte pe nimeni. Când totul se va sfârşi, va fi mai fericit. Nu fi trist!

KALIAIEV: Sunt trist. Am nevoie de dragostea voastră, a tuturor. Am părăsit totul pentru Organizaţie. Cum să îndur ca fraţii mei să mă ocolească? Uneori, am impresia că nu mă înţeleg. E vina mea? Sunt neîndemânatic, ştiu…

DORA: Te iubesc cu toţii şi te înţeleg. Stepan e altfel.

KALIAIEV: Nu, ştiu ce gândeşte. Schweitzer a şi spus-o: „Prea extraordinar ca să fie revoluţionar". Voiam să-i explic că nu sunt extraordinar. Ei mă găsesc niţeluş trăsnit, prea spontan. Cu toate astea, cred şi ei în idee. Ca şi ei, vreau să mă jertfesc. Şi eu aş putea fi neîndemânatic, taciturn, prefăcut, eficient. Numai că viaţa continuă să mi se pară minunată. Iubesc frumuseţea, fericirea! Tocmai de aceea urăsc despotismul. Cum să le explic? Revoluţia, se înţelege! Dar revoluţia pentru viaţă, pentru a da o şansă vieţii, înţelegi?

DORA (*plină de elan*): Da… (Mai *încet*, *după o pauză*.) *Şi* totuşi, vom răspândi moartea.

KALIAIEV: Cine, noi?… Ah, vrei să spui… Nu e acelaşi lucru. Oh, nu! Nu e acelaşi lucru. Şi apoi, noi ucidem pentru a clădi o lume în care nimeni nu va mai ucide niciodată! Acceptăm să fim ucigaşi pentru ca pământul să se umple, în sfârşit, numai de nevinovaţi.

DORA: Şi dacă n-o să fie aşa?

KALIAIEV: Taci, ştii prea bine că e cu neputinţă să fie altfel. Dacă nu, Stepan ar avea dreptate. Şi-ar trebui să scuipăm în obraz frumuseţea.

DORA: Sunt mai veche decât tine în Organizaţie. Ştiu că nimic nu e simplu. Dar tu ai credinţa… Avem cu toţii nevoie de credinţă.

KALIAIEV: Credinţa? Nu. Unul singur o avea.

DORA: Tu ai forţa sufletească. Şi vei da la o parte totul pentru a-ţi atinge ţelul. De ce ai cerut să arunci prima bombă?

KALIAIEV: Poţi oare să vorbeşti de acţiune teroristă fără să iei parte la ea?

DORA: Nu.

KALIAIEV: Trebuie să fii în prima linie.

DORA (*care pare că se gândeşte*): Da. Există prima linie şi exista ultima clipă. La ea trebuie să ne gândim. În asta constă vitejia, înflăcărarea de care avem nevoie… De care ai nevoie.

KALIAIEV: De un an de zile nu mă gândesc la nimic altceva. Pentru această clipă am trăit până acum. Şi acum ştiu că aş voi să pier pe loc, laolaltă cu marele duce. Să mi se scurgă sângele până la ultima picătură sau să ard dintr-odată în flacăra exploziei şi să nu las nimic în urma mea. Înţelegi de ce am cerut să arunc bomba? A muri pentru idee e singurul mod de a fi la înălţimea ideii. E justificarea.

DORA: Şi eu doresc o asemenea moarte.

KALIAIEV: Da, e o fericire pe care-o poţi invidia. Noaptea mă întorc uneori pe salteaua mea de negustor ambulant. Un gând mă frământă: au făcut din noi nişte asasini. Dar mă gândesc în acelaşi timp că voi muri şi atunci furtuna din sufletul meu se potoleşte. Zâmbesc, vezi tu, şi adorm la loc ca un copil.

DORA: E bine aşa, Ianek. Să ucizi şi să mori. Dar, după părerea mea, există o fericire şi mai mare. (*Pauză*. *Kaliaiev se uită la ea*. *Dora lasă ochii în jos*.) Eşafodul.

KALIAIEV (*înfierbântat*): M-am gândit la asta. Moartea în clipa atentatului lasă ceva neterminat. Între atentat şi eşafod, dimpotrivă, e-o veşnicie, singura poate pentru om.

DORA (*cu un glas stăruitor, apucându-i mâinile*): Iată gândul care trebuie să te susţină. Plătim mai mult decât datorăm.

KALIAIEV: Ce vrei să spui?

DORA: Suntem siliţi să ucidem nu-i aşa? Jertfim în mod deliberat o viaţă şi numai una?

KALIAIEV: Da.

DORA: Dar a te duce să săvârşeşti atentatul şi apoi la eşafod înseamnă a-ţi da viaţa de două ori. Plătim mai mult decât datoram.

KALIAIEV: Da, înseamnă să mori de două ori. Mulţumesc, Dora. Nimeni nu ne poate reproşa nimic. Acum sunt sigur de mine. (*Pauză.*) Ce ai, Dora, nu spui nimic?

DORA: Aş mai vrea să te ajut. Numai că…

KALIAIEV: Numai că?

DORA: Nu, sunt nebună.

KALIAIEV: N-ai încredere în mine?

DORA: Oh, nu, dragul meu, n-am încredere în mine. De când a murit Schweitzer, am uneori nişte idei stranii. Şi apoi, nu eu sunt cea care trebuie să-ţi spună ce va fi greu.

KALIAIEV: Îmi place tot ce e greu. Dacă mă preţuieşti, vorbeşte!

DORA (*privindu-l*): Ştiu. Eşti viteaz. Asta mă îngrijorează. Râzi, te înflăcărezi, eşti gata să te jertfeşti, plin de ardoare. Dar peste câteva ore va trebui să ieşi din acest vis şi să acţionezi. Poate ar fi mai bine ca înainte să stăm de vorbă… pentru a evita o surpriză, o clipă de slăbiciune…

KALIAIEV: Nu voi avea nicio clipă de slăbiciune. Spune ce gândeşti!

DORA: Ei bine, atentatul, eşafodul, să mori de două ori, asta-i partea cea mai uşoară. Inima ta va şti să facă faţă. Dar în prima linie… (Tace, *se uită la el şi pare că se codeşte.*) *În* prima linie, ai să dai cu ochii de el…

KALIAIEV: De cine?

DORA: De marele duce.

KALIAIEV: O secundă, atâta tot.

DORA: O secundă în care-l vei privi! Oh! Ianek, trebuie să ştii, trebuie să fii prevenit! Un om e un om. Poate că marele duce are nişte ochi plini de milă. Ai să-l vezi scărpinându-se la ureche sau zâmbind cu voioşie. Cine ştie, poate că va avea o mică tăietură de brici. Şi dacă se uită la tine în clipa aceea…

KALIAIEV: Nu pe el îl ucid. Eu ucid despotismul.

DORA: Desigur, desigur. Trebuie ucis despotismul. Eu voi pregăti bomba şi, sigilând tubul, ştii, în clipa cea mai grea, când nervii sunt încordaţi la maximum, sufletul meu va cunoaşte totuşi o stranie fericire. Dar eu nu-l cunosc pe marele duce şi-ar fi mai anevoie dacă în timpul acela ar sta în faţa mea. Tu, tu ai să-l vezi de aproape. De foarte aproape…

KALIAIEV (*cu violenţă*): N-am să-l văd!

DORA: De ce? Ai să închizi ochii?

KALIAIEV: Nu. Dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, mă va cuprinde ura la momentul oportun şi mă va orbi.

Se aude soneria. *O dată*. *Rămân nemişcaţi*. *Intră Stepan şi Voinov*. *Voci în anticameră*. *Intră Annenkov*.

ANNENKOV: E portarul. Marele duce va merge mâine la teatru. (*îi priveşte*.) Trebuie ca totul să fie gata, Dora.

DORA (*cu glas înăbuşit*): Da.

Iese încet.

KALIAIEV (*o priveşte ieşind şi, cu un glas blând, întorcându-se spre Stepan*): Îl voi ucide. Cu frenezie!

Cortina

ACTUL AL DOILEA

A doua zi, *seara*. *Acelaşi loc*. *Annenkov e la fereastră*. *Dora*, *lângă masă*.

ANNENKOV: Fiecare e la locul lui. Stepan şi-a aprins ţigara.

DORA: La ce oră trebuie să treacă marele duce?

ANNENKOV: Dintr-o clipă într-alta. Ia! Nu e o caleaşca? Nu.

DORA: Stai jos. Ai răbdare.

ANNENKOV: Şi bombele?

DORA: Stai jos. Nu mai putem face nimic.

ANNENKOV: Ba da. Să-i invidiem.

DORA: Locul tău e aici. Tu eşti şeful.

ANNENKOV: Eu sunt şeful. Dar Ianek valorează mai mult decât mine şi poate el e cel care…

DORA: Riscul e acelaşi pentru toţi. Cel care aruncă şi cel care n-aruncă.

ANNENKOV: Riscul e până la urmă acelaşi. Dar, pentru moment, Ianek şi Aleksei sunt în linia de foc. Ştiu că nu trebuie să fiu cu ei. Uneori totuşi mi-e teamă că prea m-am mulţumit uşor cu acest rol. E

comod, la urma urmei, să fii silit să arunci bomba.

DORA: Şi chiar de-ar fi aşa! Esenţialul e să faci ce trebuie şi până la capăt.

ANNENKOV: Ce calmă eşti tu!

DORA: Nu sunt calmă: mi-e frică. Uite, s-au împlinit trei ani de când sunt cu voi, doi ani de când fabric bombele. Am executat totul şi cred că n-am uitat nimic.

ANNENKOV: Bineînţeles, Dora.

DORA: Ei bine, iată s-au împlinit trei ani de când mi-e frică, o frică din aceea care te părăseşte abia odată cu somnul şi pe care dimineaţa o regăseşti neatinsă şi proaspătă. Aşa că a trebuit să mă obişnuiesc. Am învăţat să fiu calmă în clipa când mă tem cel mai tare. N-am pentru ce să fiu mândră.

ANNENKOV: Dimpotrivă, să fii mândră. Eu n-am izbutit să mă domin. Ştii că regret zilele de odinioară, viaţa plină de fast, femeile… Da, îmi plăceau femeile, vinul, nopţile acelea care nu se mai isprăveau.

DORA: Am bănuit asta, Boria. Iată de ce te iubesc atât de mult. Inima ta n-a murit. Chiar dacă mai tânjeşte după plăcere, tot e mai bine decât acea linişte îngrozitoare care se înscăunează, uneori, în locul urletului.

ANNENKOV: Tu vorbeşti aşa? Tu? Nu e cu putinţă.

DORA: Ascultă!

Dora se ridică brusc. *Un zgomot de caleaşcă*, *apoi liniște*.

DORA: Nu. Nu e el. Îmi bate inima. Vezi, tot n-am învăţat nimic.

ANNENKOV (*se duce la fereastră*): Atenţie. Stepan face un semn. El e.

Se aude într-adevăr uruitul îndepărtat al trăsurii, *care se apropie din ce în ce mai mult*, *trece pe sub ferestre şi începe să se îndepărteze*.

Tăcere îndelungă.

ANNENKOV: Peste câteva secunde.

Ascultă amândoi.

ANNENKOV: Ce mult durează!

Dora face un gest. *Tăcere îndelungă*. Se *aud clopotele în depărtare*.

ANNENKOV: Nu e cu putinţă. Ianek ar fi trebuit să arunce bomba… caleaşca a ajuns desigur la teatru… Şi Aleksei? Uite! Ste-pan se întoarce şi aleargă spre teatru.

DORA (*aruncându-i-se în braţe*): Ianek a fost arestat! A fost

arestat cu siguranţă! Trebuie să facem ceva.

ANNENKOV: Aşteaptă. (*Ascultă*.) Nu. S-a sfârşit.

DORA: Cum de s-a întâmplat una ca asta? Ianek arestat fără să fi apucat să facă ceva! Era pregătit pentru orice eventualitate, ştiu. Se aştepta la închisoare şi la proces. Dar după ce l-ar fi ucis pe marele duce. Nu aşa, nu, nu aşa!

ANNENKOV (*privind afară*): Voinov! Iute!

Dora se duce să deschidă. *Intră Voinov*, *cu faţa răvăşită*.

ANNENKOV: Aleksei, iute, vorbeşte!

VOINOV: Nu ştiu nimic. Aşteptam prima bomba. Am văzut trăsura cotind şi nu s-a petrecut nimic. Mi-am pierdut capul. Am crezut că în ultima clipă ai schimbat planurile, am şovăit. Şi apoi am dat fuga până aici…

ANNENKOV: Şi Ianek?

VOINOV: Nu l-am văzut.

DORA: A fost arestat.

ANNENKOV (*uitându-se întruna afară*): Iată-l!

Acelaşi joc de scenă. *Intră Kaliaiev cu faţa inundata de lacrimi*.

KALIAIEV (*buimăcit*): Iertaţi-mă, fraţilor! N-am putut.

Dora se duce la el şi-l ia de mână.

DORA: Nu e nimic.

ANNENKOV: Ce s-a întâmplat?

DORA (*lui Kaliaiev*): Nu-i nimic. Uneori, în ultima clipă, totul se năruie.

ANNENKOV: Dar nu e cu putinţă.

DORA: Lasă-l! Nu eşti singurul, Ianek! Nici Schweitzer n-a putut prima oară.

ANNENKOV: Ianek, ţi-a fost frică?

KALIAIEV (*tresărind*): Frică, nu. N-ai dreptul!

Se aude semnalul convenit. *Voinov iese la un semn al lui Annenkov*. *Kaliaiev e abătut*. *Liniște*. *Intră Stepan*.

ANNENKOV: Ei?

STEPAN: În caleaşca marelui duce erau nişte copii.

ANNENKOV: Copii?

STEPAN: Da. Nepotul şi nepoata marelui duce.

ANNENKOV: Marele duce ar fi trebuit să fie singur, după spusele lui Orlov.

STEPAN: Mai era şi marea ducesă. Prea multă lume, presupun,

pentru poetul nostru. Din fericire, agenţii n-au văzut nimic.

Annenkov vorbeşte pe şoptite cu Stepan. *Toţi se uită la Kaliaiev*, *care ridică ochii spre Stepan*.

KALIAIEV (*buimăcit*): Nu puteam să prevăd… Copii, mai ales copii. Te-ai uitat vreodată la copii? Privirea aceea gravă pe care-o au uneori… N-am putut niciodată suporta privirea aceea… O secundă mai înainte totuşi în umbră, în ungherul din piaţetă, eram fericit. Când felinarele trăsurii au început să strălucească în depărtare, inima a pornit să-mi bată de bucurie, ţi-o jur. Bătea din ce în ce mai puternic, pe măsură ce uruitul trăsurii se auzea mai tare. Făcea atâta zgomot în mine! îmi venea să sar în sus. Cred că râdeam. Şi-mi spuneam: „da, da" … Înţelegi? (încetează să se *mai uite la Stepan şi-şi reia atitudinea de om copleşit*.) *Am alergat spre* ea. În clipa aceea i-am văzut. Nu râdeau. Stăteau drept şi priveau în gol. Ce trişti păreau! Pierduţi în straiele lor de paradă, cu mâinile pe genunchi, cu busturile ţepene, de o parte şi de alta a portierei! N-am văzut-o pe marea ducesă. Nu i-am văzut decât pe ei. Dacă s-ar fi uitat la mine, cred că aş fi aruncat bomba. Măcar pentru a stinge privirea aceea tristă. Dar priveau drept înainte. (Ridică ochii spre *ceilalţi*. *Tăcere*. *Cu un glas şi mai stins*.) *Şi-atunci*, *nu* ştiu ce s-a petrecut. Braţul mi s-a înmuiat. Picioarele îmi tremurau. O secundă după aceea, era prea târziu. (Tăcere. Se uită *în pământ*.) *Dora*, *să fi* visat, dar mi se părea că în clipa aceea băteau clopotele?

DORA: Nu, Ianek, n-ai visat.

Dora îi pune mâna pe braţ. *Kaliaiev înalţă capul şi îi vede pe toţi întorşi spre el*. *Se ridică*.

KALIAIEV: Priviţi-mă, fraţilor, priveşte-mă, Boria, nu sunt un laş, n-am dat înapoi! Nu mă aşteptam să-i văd. Totul s-a petrecut prea repede. Cele două chipuri mici şi serioase şi în mâna mea, greutatea aceea teribilă. Asupra lor trebuia s-o arunc. Aşa, drept în faţă. Oh, nu! N-am putut! (*îşi plimbă privirea de la unul la altul*.) Pe vremuri, când conduceam trăsura, la noi, în Ucraina, zburam ca vântul, nu mi-era teamă de-nimic. De nimic pe lume, în afară de un singur lucru: să nu dau peste un copil. Îmi închipuiam izbitura, căpşorul acela plăpând zdrobit de caldarâm, din zbor… (Tace.) Ajutaţi-mă… (Tăcere.) *Am vrut* să mă omor. Am renunţat cu gândul că trebuie să vă dau socoteală, că sunteţi singurii mei judecători, că o să-mi spuneţi dacă am greşit sau nu, că voi nu vă puteţi înşela. Dar voi nu spuneţi nimic.

Dora vine lângă el, *aproape atingându-l*. *Kaliaiev îi priveşte şi*, *cu*

glas posomorât:

KALIAIEV: Iată ce propun. Dacă hotărâţi că trebuie să-i ucid pe acei copii, îi voi aştepta la ieşirea din teatru şi voi arunca bomba de unul singur asupra trăsurii. Sunt convins că am să nimeresc ţinta. Hotărâţi numai şi sunt gata să mă supun Organizaţiei.

STEPAN: Organizaţia îţi poruncise să-l ucizi pe marele duce.

KALIAIEV: Exact. Dar nu mi-a cerut să asasinez nişte copii.

ANNENKOV: Ianek are dreptate. Asta n-a fost prevăzut.

STEPAN: Trebuia să execute ordinul.

ANNENKOV: Eu sunt de vină. Trebuia ca totul să fie prevăzut şi nimeni să nu poată şovăi în privinţa celor ce are de făcut. Acum însă trebuie să hotărâm dacă lăsam să ne scape definitiv acest prilej sau dacă-i dăm poruncă lui Ianek să-i aştepte la ieşirea din teatru. Aleksei?

VOINOV: Nu ştiu. Cred că aş fi procedat ca Ianek. Dar nu sunt sigur de mine. (*Mai încet.*) Îmi tremură mâinile.

ANNENKOV: Dora?

DORA (*cu violenţă*): Aş fi dat înapoi, ca Ianek! Cum să-i sfătuiesc pe alţii să facă un lucru pe care eu însămi nu l-aş putea face?

STEPAN: Vă daţi seama ce înseamnă această hotărâre? Două luni de urmăriri, de teribile primejdii înfruntate şi evitate, două luni pierdute pentru totdeauna. Egov arestat de pomană. Rikov spânzurat de pomană. Şi s-o luăm de la capăt? Alte nesfârşite săptămâni de veghe şi de şiretlicuri, de tensiune continuă, până să găsim un prilej favorabil? Aţi înnebunit?

ANNENKOV: Ştii bine că peste două zile marele duce va merge din nou la teatru.

STEPAN: Două zile în care riscăm să fim prinşi, ai spus-o singur.

KALIAIEV: Mă duc.

DORA: Aşteaptă! (*Lui Stepan.*) Tu ai putea, Stepan, cu ochii deschişi, să tragi de-aproape într-un copil?

STEPAN: Aş putea, dacă Organizaţia mi-ar porunci-o.

DORA: De ce închizi ochii?

STEPAN: Eu? Am închis ochii?

DORA: Da.

STEPAN: Atunci, ca să-mi imaginez mai bine scena şi să-ţi răspund în cunoştinţă de cauză.

DORA: Deschide ochii şi înţelege că Organizaţia şi-ar pierde puterea şi influenţa dacă ar îngădui, o singură clipă, ca nişte copii să fie

sfârtecaţi de bombele noastre.

STEPAN: Nu e loc în sufletul meu pentru asemenea ocazii. Când ne vom hotărî să uităm că există copii, în ziua aceea vom fi stăpânii lumii şi revoluţia va triumfa.

DORA: În ziua aceea revoluţia îşi va atrage ura întregii omeniri.

STEPAN: Ce importanţă are, dacă noi o îndrăgim îndeajuns pentru a o impune întregii omeniri şi a o salva de ea însăşi şi de robia în care trăieşte.

DORA: Şi dacă întreaga omenire respinge revoluţia? Şi dacă poporul întreg, pentru care lupţi tu, refuză să-şi vadă copiii ucişi? Şi el va trebui lovit?

STEPAN: Da, dacă e necesar, şi până va înţelege. Şi eu iubesc poporul.

DORA: Dragostea n-are o asemenea înfăţişare.

STEPAN: Cine-o spune?

DORA: Eu, Dora.

STEPAN: Tu eşti femeie şi ai o idee nefericită despre dragoste.

DORA (*cu violenţă*): Dar am o idee justă despre ce înseamnă ruşinea.

STEPAN: Mi-a fost ruşine de mine însumi o singură dată şi asta din vina altora. Când am fost biciuit. Căci am fost biciuit. Biciul, ştiţi voi ce înseamnă asta? Vera era lângă mine şi s-a sinucis în semn de protest. Eu însă am trăit. De ce mi-ar mai putea fi ruşine acum?

ANNENKOV: Stepan, toţi cei de-aici te iubesc şi te stimează. Dar orice motive ai avea, nu te pot lăsa să afirmi că totul este îngăduit. Sute dintre fraţii noştri au murit ca să se ştie că nu totul e îngăduit.

STEPAN: Nimic nu e interzis dacă poate servi cauza.

ANNENKOV (*cu mândrie*): E îngăduit să intri în poliţie şi să joci la două nunţi, cum propunea Evno? Ai face-o?

STEPAN: Da, dac-ar trebui.

ANNENKOV (*ridicându-se*): Stepan, vom uita vorbele pe care le-ai rostit acum, din consideraţie faţă de ceea ce ai făcut pentru noi şi cu noi. Ţine minte doar un lucru: că acum trebuie să hotărâm dacă e cazul să aruncăm în seara asta bombele împotriva celor doi copii.

STEPAN: Copii! N-aveţi decât acest cuvânt pe buze. Nu înţelegeţi, aşadar, nimic? Pentru că Ianek nu i-a ucis pe cei doi din caleaşca, mii de copii ruşi vor muri de foame ani de zile de-aici înainte. Aţi văzut vreodată copii murind de foame? Eu, unul, da. Şi moartea provocată de

bombă e floare la ureche pe lângă moartea prin înfometare. Dar Ianek n-a văzut. Nu i-a văzut decât pe cei doi sclifosiţi ai marelui duce. Nu sunteţi bărbaţi? Trăiţi doar pentru clipa de faţă? Atunci alegeţi mila şi tămăduiţi numai răul de fiecare zi, nu revoluţia, care vrea să lecuiască toate relele, prezente şi viitoare.

DORA: Ianek acceptă să-l ucidă pe marele duce pentru că moartea lui poate să grăbească vremea când copiii ruşi nu vor mai muri de foame. Nici asta nu e uşor. Dar moartea nepoţilor marelui duce nu-l va împiedica pe niciun copil să moară de foame. Până şi în distrugere există o ordine, există limite.

STEPAN (*cu violenţă*): Nu există limite! Adevărul e că nu credeţi în revoluţie. (*Toţi se ridică în picioare, în afară de Ianek.*) Nu credeţi în ea. Dacă aţi crede în ea total, pe deplin, dacă aţi fi siguri că prin jertfele şi prin victoriile noastre vom ajunge să clădim o Rusie eliberată de despotism, un pământ al libertăţii care, în cele din urmă, va cuprinde lumea întreagă, dacă n-aţi avea îndoieli că atunci omul, eliberat de stăpâni şi de prejudecăţi, va înălţa spre cer faţa unui adevărat zeu, ce importanţă ar mai avea moartea a doi copii? V-aţi recunoaşte toate drepturile, toate, mă înţelegeţi? Şi dacă moartea asta vă opreşte în loc, e pentru că nu sunteţi siguri că aveţi dreptul. Nu credeţi în revoluţie.

Tăcere. *Kaliaiev se ridică în picioare*.

KALIAIEV: Stepan, mi-e ruşine de mine. Şi cu toate acestea n-am să te las să continui. Am acceptat să ucid pentru a doborî despotismul. Dar îndărătul cuvintelor tale văd anunţându-se un despotism care, dacă se va înstăpâni vreodată, va face din mine un asasin, în timp ce eu încerc să fiu braţul dreptăţii.

STEPAN: Ce importanţă are că nu eşti braţul dreptăţii, dacă dreptatea e înfăptuită chiar de către asasini? Tu şi cu mine nu suntem nimic.

KALIAIEV: Suntem ceva şi-o ştii prea bine, căci în numele orgoliului tău vorbeşti şi azi.

STEPAN: Orgoliul meu nu mă priveşte decât pe mine. Dar orgoliul oamenilor, revolta lor, nedreptatea în care trăiesc, asta e treaba noastră, a tuturor.

KALIAIEV: Oamenii nu trăiesc numai din dreptate.

STEPAN: Când li se ia pâinea de la gură, din ce altceva ar putea trăi dacă nu din dreptate?

KALIAIEV: Din dreptate şi din nevinovăţie.

STEPAN: Nevinovăţia? O cunosc, poate. Dar am preferat s-o ignor şi să fac astfel încât să fie ignorată de mii de oameni, pentru ca într-o bună zi să capete un înţeles mai înalt.

KALIAIEV: Trebuie să fii într-adevăr convins că ziua aceea va veni ca să nege tot ceea ce-l face pe om să fie de acord cu viaţa.

STEPAN: Sunt convins.

KALIAIEV: Nu poţi să fii. Pentru a şti care din noi, tu sau eu, are dreptate, va trebui poate jertfa a trei generaţii, câteva războaie, revoluţii teribile. Când toate aceste râuri de sânge vor fi secat pe pământ, tu şi cu mine ne vom fi amestecat de mult cu ţărâna.

STEPAN: Vor veni alţii atunci şi îi salut ca pe nişte fraţi.

KALIAIEV (*urlând*): Alţii… Da! Dar eu îi iubesc pe cei care trăiesc azi pe acelaşi pământ cu mine şi pe ei îi salut. Pentru ei lupt şi consimt să mor. Iar pentru o cetate îndepărtată, de care nu sunt sigur, n-am să mă apuc să-i plesnesc peste faţă pe fraţii mei. N-am să mă apuc să sporesc nedreptatea vie în numele unei dreptăţi moarte. (Mai *încet*, *dar cu hotărâre*.) Fraţilor, vreau să vă vorbesc deschis şi să vă spun măcar ce-ar putea să zică cel mai simplu dintre ţăranii noştri: a ucide copii e împotriva onoarei. Şi dacă într-o bună zi, eu fiind în viaţă, s-ar întâmpla ca revoluţia să uite de onoare, i-aş întoarce spatele. Dacă aşa veţi hotărî, mă voi duce peste câteva clipe la ieşirea din teatru, dar mă voi arunca sub copitele cailor.

STEPAN: Onoarea este un lux rezervat celor care au o caleaşca.

KALIAIEV: Nu. E ultima bogăţie a săracului. O ştii prea bine şi mai ştii că revoluţia are o concepţie a ei despre onoare. E cea pentru care acceptăm să murim. E cea care te-a făcut, într-o zi, sub loviturile biciului, să ridici capul, Stepan, şi care te face şi azi să vorbeşti.

STEPAN (*strigând*): Încetează! Îţi interzic să vorbeşti despre asta!

KALIAIEV (*aprins*): De ce să încetez? Te-am lăsat să spui că nu cred în revoluţie. E ca şi cum ai fi spus că sunt în stare să-l ucid pe marele duce de florile mărului, că sunt un asasin. Te-am lăsat s-o spui şi nu te-am lovit.

ANNENKOV: Ianek!

STEPAN: A nu ucide îndeajuns înseamnă uneori a ucide de florile mărului.

ANNENKOV: Stepan, nimeni aici nu e de părerea ta. Hotărârea e luată.

STEPAN: Mă supun, aşadar. Dar voi repeta că teroarea nu e pe măsura celor delicaţi. Suntem nişte ucigaşi şi ne-am ales singuri această îndeletnicire.

KALIAIEV (*scos din fire*): Nu. Am ales să mor ca să nu triumfe crima. Am ales să fiu nevinovat.

ANNENKOV: Ianek, Stepan, ajunge! Organizaţia hotărăşte că uciderea celor doi copii e inutilă. Trebuie să reluăm urmărirea. Trebuie să fim gata s-o luăm de la început peste două zile.

STEPAN: Şi dacă copiii vor fi din nou acolo?

ANNENKOV: Vom aştepta un alt prilej.

STEPAN: Şi dacă marea ducesă îl va însoţi pe marele duce?

KALIAIEV: N-o voi cruţa.

ANNENKOV: Ia!

Un zgomot de caleaşca. *Kaliaiev se îndreaptă irezistibil* spre fereastră. *Ceilalţi rămân pe loc*. *Caleaşca se apropie*, *trece pe sub ferestre şi dispare*.

VOINOV (*privind-o pe Dora*, *care vine spre el*): S-o luăm de la început, Dora…

STEPAN (*dispreţuitor*): Da, Aleksei, s-o luăm… Trebuie, nu-i aşa, să facem ceva şi pentru onoare!

Cortina

ACTUL AL TREILEA

Acelaşi loc, *aceeaşi oră*, *două zile mai târziu*.

STEPAN: Ce face Voinov? Trebuia să fie aici.

ANNENKOV: E în urmă cu somnul şi mai avem o jumătate de oră în faţa noastră.

STEPAN: Pot să plec după ştiri.

ANNENKOV: Nu. Riscurile trebuie limitate.

Pauză.

ANNENKOV: Ianek, de ce nu spui nimic?

KALIAIEV: N-am nimic de spus. Fii liniştit.

Se aude soneria.

KALIAIEV: Iată-l.

Intră Voinov.

ANNENKOV: Ai dormit?

VOINOV: Un pic, da.

ANNENKOV: Ai dormit toată noaptea?

VOINOV: Nu.

ANNENKOV: Ar fi trebuit. Lucrul e posibil.

VOINOV: Am încercat. Eram prea obosit.

ANNENKOV: Îţi tremură mâinile.

VOINOV: Nu. (*Toţi îl privesc*.) De ce vă uitaţi la mine? Nu poţi să fii obosit? ANNENKOV: Poţi să fii obosiţi. Ne gândim la tine.

VOINOV (*cu o izbucnire violentă*): Trebuia să vă gândiţi alaltăieri! Dacă bomba ar fi fost aruncată acum două zile, n-am mai fi obosiţi.

KALIAIEV: Iartă-mă, Aleksei! Am îngreunat situaţia.

VOINOV (*mai încet*): Cine spune asta? De ce-ai îngreunat-o? Sunt obosit, atâta tot.

DORA: Totul va merge repede acum. Într-o oră va fi gata.

VOINOV: Da, va fi gata. Într-o oră…

Priveşte în jurul lui. *Dora se duce la el şi-l ia de mână*. *La început o lasă să-i ia mâna*, *apoi şi-o smulge cu violenţă*.

VOINOV: Boria, aş dori să-ţi vorbesc.

ANNENKOV: Între patru ochi?

VOINOV: Între patru ochi.

Se uită unul la altul. *Kaliaiev*, *Dora şi Stepan ies afară*.

ANNENKOV: Ce s-a întâmplat? (*Voinov tace*.) Spune-mi, te rog!

VOINOV: Mi-e ruşine, Boria.

Pauză.

VOINOV: Mi-e ruşine. Trebuie să-ţi spun adevărul.

ANNENKOV: Nu vrei să arunci bomba?

VOINOV: N-am s-o pot arunca.

ANNENKOV: Ţi-e frică? Asta-i tot? Nu trebuie să-ţi fie ruşine.

VOINOV: Mi-e frică şi mi-e ruşine că mi-e frică.

ANNENKOV: Dar alaltăieri erai vesel şi puternic. Când ai plecat, îţi luceau ochii.

VOINOV: Tot timpul mi-a fost frică. Alaltăieri am adunat tot ce era curaj în mine, asta-i tot. Când am auzit caleaşca uruind în depărtare, mi-am spus: „Hai! mai e doar un minut”. Strângeam din dinţi. Toţi muşchii mi-erau încordaţi. Aş fi aruncat bomba cu atâta violenţă, de parcă ar fi trebuit să-l ucidă pe marele duce numai din izbitură. Aşteptam prima explozie ca să fac să ţâşnească toată forţa acumulată în mine. Şi apoi, nimic. Caleaşca a ajuns în dreptul meu. Ce repede se învârteau roţile! M-a depăşit. Am înţeles atunci că Ianek nu aruncase bomba. În clipa aceea, un fior teribil m-a cuprins. Şi dintr-odată m-am simţit slab ca un copil.

ANNENKOV: Nu face nimic, Aleksei. Ţi-ai revenit după aceea.

VOINOV: Au trecut două zile şi tot nu mi-am revenit. Te-am minţit adineauri, n-am închis ochii toată noaptea. Îmi bătea prea tare inima. Oh! Boria, sunt disperat!

ANNENKOV: Nu trebuie să fii. Toţi am trecut prin asta. N-ai să arunci bomba. O lună de odihnă în Finlanda şi-ai să te întorci printre noi.

VOINOV: Nu. E altceva. Dacă nu arunc bomba, n-am s-o mai arunc niciodată.

ANNENKOV: Cum adică?

VOINOV: N-am stofă de terorist. O ştiu acum. Ar fi mai bine să vă părăsesc. Voi activa în comitete, la propagandă.

ANNENKOV: Riscurile sunt aceleaşi.

VOINOV: Da, dar poţi acţiona cu ochii închişi. Nu ştii nimic.

ANNENKOV: Ce vrei să spui?

VOINOV (*înfierbântat*): Nu ştii nimic. E uşor să ai şedinţe, să discuţi situaţia şi să transmiţi apoi ordinul de execuţie. Îţi rişti viaţa, bineînţeles, dar bâjbâind, fără să vezi nimic. În timp ce a sta în picioare, când seara coboară asupra oraşului, prin mulţimea celor ce grăbesc pasul pentru a regăsi căminul, copiii, căldura unei femei, a sta în picioare fără să scoţi o vorbă, cu bomba spânzurând de braţ, ştiind că în trei minute, în două minute, în câteva secunde te vei năpusti în faţa unei trăsuri sclipitoare, asta-i teroarea. Şi acum ştiu că n-aş putea reîncepe fără să mă simt golit de sânge. Da, mi-e ruşine. Am ţintit prea sus. Trebuie să lucrez unde mi-e locul. Un locşor mic de tot. Singurul de care aş fi demn.

ANNENKOV: Nu există locuri mici. La capăt se află întotdeauna închisoarea şi ştreangul.

VOINOV: Dar nu le vezi, cum îl vezi pe cel pe care-l vei ucide. Trebuie să ţi le imaginezi. Din fericire, n-am imaginaţie. (*Râs nervos*.) N-am ajuns niciodată să cred realmente în poliţia secretă. Ciudat pentru un terorist, nu? La prima lovitură de picior în burtă, voi crede în ea. Nu mai înainte.

ANNENKOV: Şi odată ajuns în închisoare? În închisoare ştii, vezi. Nu mai există uitarea.

VOINOV: În închisoare nu mai trebuie să iei nicio hotărâre. Da, asta e, să nu mai fi nevoit să iei nicio hotărâre! Să nu mai fi nevoit să-ţi spui: „Hai, e rândul tău, tu eşti cel care trebuie să hotărăşti secunda

când te vei năpusti". Sunt sigur acum că, dacă mă arestează, n-am să încerc să evadez. Şi pentru a evada e nevoie să născoceşti ceva, să ai iniţiativă. Dacă nu evadezi, ceilalţi păstrează iniţiativa. Ei fac toată treaba.

ANNENKOV: Treaba lor e să vă spânzure, uneori.

VOINOV (*cu disperare*): Uneori. Dar îmi va fi mai uşor să mor decât să port viaţa mea şi a altuia în palmă şi să hotărăsc în care clipă voi arunca cele două vieţi în flăcări. Nu, Boria, singurul fel de-a mă răscumpăra e să mă accept aşa cum sunt. (*Annenkov tace.*) Şi laşii pot sluji revoluţia. E de-ajuns să le găseşti locul.

ANNENKOV: Atunci toţi suntem nişte laşi. Numai că n-avem întotdeauna prilejul s-o verificăm. Faci ce vrei.

VOINOV: Prefer să plec imediat. Cred că n-aş putea să mă uit în ochii lor. Dar o să le vorbeşti tu.

ANNENKOV: O să le vorbesc.

Înaintează spre el.

VOINOV: Spune-i lui Ianek că nu e din vina lui. Şi că-l iubesc, aşa cum vă iubesc pe toţi.

Tăcere. *Annenkov îl îmbrăţişează*.

ANNENKOV: Adio, frate. Totul se va sfârşi. Rusia va fi fericită!

VOINOV (*fugind*): Oh, da! Fericită! Fericită!

Annenkov se duce la uşă.

ANNENKOV: Intraţi.

Intră toţi, *împreună cu Dora*.

STEPAN: Ce s-a întâmplat?

ANNENKOV: Voinov nu va arunca bomba. E istovit. N-ar mai fi sigur.

KALIAIEV: E din vina mea, nu-i aşa, Boria?

ANNENKOV: Mi-a spus să-ţi transmit că te iubeşte.

KALIAIEV: Îl vom mai vedea?

ANNENKOV: Poate. Deocamdată, ne părăseşte.

STEPAN: De ce?

ANNENKOV: Va fi mai de folos în comitete.

STEPAN: El a cerut? Înseamnă că-i e frică?

ANNENKOV: Nu. Eu am hotărât.

STEPAN: Cu o oră înainte de atentat ne iei un om?

ANNENKOV: Cu o oră înainte de atentat a trebuit să hotărăsc singur. E prea târziu să discutăm. Voi lua eu locul lui Voinov.

STEPAN: Îmi revine mie de drept.

KALIAIEV (*lui Annenkov*): Tu eşti şeful. Datoria ta e să rămâi aici.

ANNENKOV: Un şef are câteodată datoria să fie laş. Dar cu condiţia să-şi dovedească curajul, dacă se prezintă ocazia. Hotărârea mea e luată. Stepan, mă vei înlocui cât va fi nevoie. Vino, trebuie să cunoşti instrucţiunile.

Ies amândoi. Kaliaiev se aşază. Dora se îndreaptă spre el şi-i întinde o mână. Dar se răzgândeşte.

DORA: Nu e din vina ta.

KALIAIEV: I-am făcut rău, mult rău. Ştii ce mi-a spus deunăzi?

DORA: Repeta întruna că e fericit.

KALIAIEV: Da, dar mi-a spus că pentru el nu există fericire în afara comunităţii noastre. „Există o realitate: noi, spunea el, Organizaţia. Şi în afară de ea nu mai e nimic. E un ordin cavaleresc". Ce jale, Dora!

DORA: Se va întoarce.

KALIAIEV: Nu. Îmi închipui ce-aş simţi în locul lui. Aş fi disperat.

DORA: Şi acum, nu eşti?

KALIAIEV (*cu amărăciune*): Acum? Sunt cu voi şi sunt fericit cum era şi el.

DORA (*tărăgănat*): E o mare fericire.

KALIAIEV: O foarte mare fericire. Nu crezi?

DORA: Cred. Atunci de ce eşti trist? Acum două zile aveai o figură luminoasă. Parcă te duceai la o mare serbare. Azi…

KALIAIEV (*ridicându-se*, *extrem de agitat*): Azi ştiu ceea ce înainte nu ştiam. Aveam dreptate, nu e atât de simplu. Credeam că e uşor să ucizi, că e de-ajuns ideea şi curajul. Dar nu sunt atât de mare şi ştiu acum că ura exclude fericirea. Tot răul ăsta, tot răul ăsta, în mine şi în alţii. Omorul, laşitatea, nedreptatea… Oh, trebuie, trebuie să-l ucid… Dar voi merge până la capăt! Dincolo de ură!

DORA: Dincolo de ură? Nu mai există nimic.

KALIAIEV: Există dragostea.

DORA: Dragostea? Nu, n-avem nevoie de ea.

KALIAIEV: Oh, Dora, cum poţi să spui asta tocmai tu, cu sufletul pe care ştiu că-l ai…

DORA: E prea mult sânge, prea multă şi neîndurătoare violenţă. Cei care iubesc cu-adevărat dreptatea n-au dreptul la dragoste. Ei stau

în picioare, ca mine, cu capul sus, cu ochii pironiţi. Ce să caute dragostea în aceste suflete pline de mândrie? Dragostea apleacă încetişor capetele, Ianek. Noi, noi avem gâtul ţeapăn.

KALIAIEV: Dar ne iubim poporul.

DORA: Îl iubim, e-adevărat. Îl iubim cu o nemărginită dragoste lipsită de sprijin, cu o dragoste nefericită. Trăim departe de el, închişi în camerele noastre, pierduţi în gândurile noastre. Şi poporul, el, ne iubeşte? Ştie că-l iubim? Poporul tace. Ce linişte, ce linişte…

KALIAIEV: Dar asta înseamnă dragostea, să dai totul, să jertfeşti totul fără să aştepţi ceva în schimb.

DORA: Poate. E dragostea absolută, bucuria pură şi solitară, cea care mă consumă cu-adevărat. Când şi când totuşi mă întreb dacă dragostea nu e altceva, dacă ar putea înceta să fie un monolog şi dacă nu există uneori un răspuns. Vezi tu, îmi închipui cam aşa: soarele străluceşte, capetele se apleacă încetişor, sufletul îşi părăseşte mândria, braţele se deschid. Ah! Ianek, dacă am putea uita, măcar o oră, mizeria cumplită a acestei lumi şi ne-am lăsa, în sfârşit, în voie. O singură oră, o mică oră de egoism, te poţi gândi la aşa ceva?

KALIAIEV: Da, Dora, asta se cheamă duioşie.

DORA: Intuieşti totul, dragul meu, asta se cheamă duioşie. Dar o cunoşti cu-adevărat? Tu iubeşti dreptatea cu duioşie? (*Kaliaiev tace*.) Iubeşti poporul nostru aşa, cu acea uitare de sine, cu duioşie sau, dimpotrivă, cu flacăra răzbunării şi a revoltei? (*Kali-aev tace în continuare*.) Vezi? (*Se duce spre el şi pe-un ton foarte slab*.) Şi pe mine mă iubeşti cu duioşie?

Kaliaiev se uită la ea.

KALIAIEV (*după o pauză*): Nimeni n-o să te iubească vreodată aşa cum te iubesc eu.

DORA: Ştiu. Dar nu e mai bine să iubeşti ca toată lumea?

KALIAIEV: Eu nu sunt un om oarecare. Te iubesc aşa cum sunt.

DORA: Mă iubeşti mai mult decât iubeşti dreptatea, mai mult decât iubeşti Organizaţia?

KALIAIEV: Nu vă separ – pe tine, Organizaţia şi dreptatea.

DORA: Da, dar răspunde-mi, te implor, răspunde-mi! Mă iubeşti în singurătate, cu duioşie, cu egoism? M-ai iubi dacă aş fi nedreaptă?

KALIAIEV: Dacă ai fi nedreaptă şi te-aş iubi, nu pe tine te-aş iubi.

DORA: Nu-mi răspunzi. Spune-mi atât, m-ai iubi dacă n-aş fi în Organizaţie?

KALIAIEV: Dar unde-ai putea să fii?

DORA: Mi-amintesc de vremea când eram studentă. Râdeam. Eram frumoasă pe-atunci. Ore întregi mă plimbam, visam… M-ai iubi dacă aş fi uşuratică, nepăsătoare?

KALIAIEV (*şovăie şi rosteşte foarte încet*): Ce poftă aş avea să spun da!

DORA (*strigând*): Atunci spune da, dragul meu, dacă o gândeşti şi dacă e adevărat. Da, în faţa dreptăţii, în faţa mizeriei şi a poporului încătuşat. Da, da, te implor, în pofida agoniei copiilor, în pofida celor spânzuraţi şi a celor biciuiţi până îşi dau sufletul…

KALIAIEV: Încetează, Dora!

DORA: Nu, trebuie să-ţi laşi măcar o dată inima să vorbească. Aştept să mă chemi, pe mine, Dora, să mă chemi pe deasupra acestei lumi otrăvite de nedreptate…

KALIAIEV (*brutal*): Încetează! Inima nu-mi vorbeşte decât de tine. Dar în curând va trebui să nu tremur.

DORA (*buimăcită*): În curând? Da, uitam… (Râde *ca şi cum ar plânge*.) *Nu*, e foarte bine, dragul meu. Nu fi supărat, am luat-o razna. Oboseala. Nici eu n-aş fi putut s-o spun. Te iubesc cu aceeaşi dragoste oarecum fixă cu care iubim dreptatea şi închisorile. Vara, Ianek, îţi aminteşti? Nu, nu, trăim o iarnă veşnică. Noi nu suntem de pe această lume, noi suntem cei drepţi. Există o căldură care nu e pentru noi. (întorcându-*se*.) *Ah*! îndurare pentru cei drepţi!

KALIAIEV (*privind-o cu disperare*): Da, asta e partea care ni se cuvine, dragostea e cu neputinţă. Dar îl voi ucide pe marele duce, atunci şi tu, şi eu vom dobândi pacea.

DORA: Pacea! Când o vom dobândi oare?

KALIAIEV (*cu violenţă*): Mâine!

Intră Annenkov şi Stepan. Dora şi Kaliaiev se îndepărtează unul de celălalt.

ANNENKOV: Ianek!

KALIAIEV: Imediat. (*Respiră adânc*.) În sfârşit, în sfârşit…

STEPAN (*venind spre el*): Adio, frate, sunt cu tine.

KALIAIEV: Adio, Stepan. (*Se întoarce spre Dora*.) Adio, Dora.

Dora se duce spre el. Sunt foarte aproape unul de altul, dar nu se vor atinge.

DORA: Nu, nu adio. La revedere. La revedere, dragul meu. Ne vom mai întâlni.

El o priveşte. Tăcere.

KALIAIEV: La revedere. Eu… Rusia va fi frumoasă.

DORA (*cu lacrimi în ochi*): Rusia va fi frumoasă.

Kaliaiev se închină în faţa icoanei. Iese împreună cu Annenkov. Stepan se duce la fereastră. Dora rămâne nemişcată, cu ochii pironiţi asupra uşii.

STEPAN: Ce drept merge! Vezi, am greşit când n-am avut încredere în Ianek. Nu-mi plăcea entuziasmul lui. S-a închinat, ai văzut? E credincios?

DORA: Nu merge la biserică.

STEPAN: Are un suflet religios, totuşi. Asta ne despărţea. Sunt mai aprig decât el, o ştiu bine. Noi care nu credem în Dumnezeu avem nevoie de toată dreptatea, altfel ne cuprinde disperarea.

DORA: Pentru el, dreptatea însăşi duce la disperare.

STEPAN: Da, un suflet slab. Dar mâna e vânjoasă. E mai tare ca sufletul. Îl va ucide cu siguranţă. Asta e bine, chiar foarte bine. Să distrugi, asta trebuie. Dar tu nu spui nimic? (*Se uită la ea cu atenţie.*) Îl iubeşti?

DORA: Trebuie să ai timp ca să iubeşti. Noi abia avem timp pentru dreptate.

STEPAN: Aşa e. Sunt prea multe de făcut; lumea asta trebuie năruită din vârf până-n temelii… După aceea… (La fereastră.) *Nu-i mai* văd, au ajuns.

DORA: După aceea…

STEPAN: O să ne iubim.

DORA: Dacă vom apuca.

STEPAN: Se vor iubi alţii. E acelaşi lucru.

DORA: Stepan, spune: „ură”!

STEPAN: Cum?

DORA: Cuvântul ăsta, „ură”, rosteşte-l!

STEPAN: Ură.

DORA: Bine. Ianek îl rostea foarte prost.

STEPAN (*după o pauză şi îndreptându-se spre ea*): Înţeleg. Mă disprețuieşti. Eşti totuşi sigură că ai dreptate? (*O pauză şi cu o violenţă din ce în ce mai mare.*) Vă târguiţi cu toţii pentru ceea ce faceţi, în numele dragostei mârşave. În schimb, eu nu iubesc nimic şi urăsc, da, îmi urăsc semenii! N-am ce face cu dragostea lor. Am cunoscut-o la ocnă, acum trei ani. Şi de trei ani o port asupra mea. Ai vrea să mă

înduioşez şi să târăsc bomba ca pe-o cruce? Nu! Nu! Am mers prea departe, cunosc prea multe lucruri… Priveşte… (îşi sfâşie *cămaşa*. *Dora face un gest spre el, dar se dă înapoi când vede urmele biciului.*) *Sunt* urmele lăsate de bici! Urmele dragostei lor! Mă mai dispreţuieşti acum?

Dora se duce la el şi îl sărută brusc.

DORA: Cine-ar putea dispreţui durerea? Şi pe tine te iubesc!

STEPAN (*privind-o şi cu un glas înăbuşit*): Iartă-mă, Dora!(*Pauză. Se întoarce.*) Poate că-i oboseala. Ani întregi de luptă, de spaimă, agenţii, ocna… şi, în sfârşit, astea. (Arată *urmele bicelor.*) *De* unde aş mai avea forţa să iubesc? Îmi rămâne cel puţin forţa să urăsc. Tot e mai bine decât să nu simţi nimic. DORA: Da, tot e mai bine.

Stepan o priveşte. Sună ora şapte.

STEPAN (*întorcându-se brusc*): Trebuie să treacă marele duce.

Dora se duce la fereastră şi se lipeşte de geam. Pauză lungă. Şi apoi, în depărtare, caleaşca. Se apropie, trece.

STEPAN: Dacă e singur…

Caleaşca se îndepărtează. O explozie teribilă. Dora tresare brusc, ascunzându-şi faţa în palme. Pauză lungă.

STEPAN: Boria n-a aruncat bomba! Ianek a izbutit. A izbutit! O, popor! O, bucurie!

DORA (*prăbuşindu-se în braţele lui, plângând*): Noi l-am omorât! Noi l-am omorât! Eu!

STEPAN (*urlând*): Pe cine l-am omorât? Pe Ianek?

DORA: Pe marele duce.

Cortina

ACTUL AL PATRULEA

O celulă în Turnul Pugaciov, la închisoarea Butiri. Dimineaţa.

La ridicarea cortinei, Kaliaiev se află în celulă şi priveşte spre uşă. Intră un paznic şi un deţinut, cu o găleată în mână.

PAZNICUL: Fă curat! Şi grăbeşte-te!

Se aşază în dreptul ferestrei. Foka începe să facă curăţenie fără să se uite la Kaliaiev. Pauză.

KALIAIEV: Cum te numeşti, frăţioare?

FOKA: Foka.

KALIAIEV: Eşti condamnat?

FOKA: Cam aşa ceva.

KALIAIEV: Ce-ai făcut?

FOKA: Am ucis.

KALIAIEV: Ţi-era foame?

PAZNICUL: Mai încet.

KALIAIEV: Cum?

PAZNICUL: Mai încet. Vă las să vorbiţi, cu toate că nu-i voie. Aşa că vorbiţi mai încet. Fă ca moşulică.

KALIAIEV: Ţi-era foame?

OKA: Nu, mi-era sete.

KALIAIEV: Şi-atunci?

FOKA: Şi-atunci, era pe-acolo o secure. Am făcut totul praf. Pare-se c-am căsăpit vreo trei.

Kaliaiev îl priveşte.

FOKA: Ei, boierule, nu-mi mai zici frăţioare? Ţi-a pierit glasul?

KALIAIEV: Nu. Şi eu am ucis.

FOKA: Câţi?

KALIAIEV: O să-ţi spun, frăţioare, dacă vrei. Dar spune-mi, îţi pare rău de ce s-a întâmplat, nu-i aşa?

FOKA: Vezi bine, douăzeci de ani nu-i glumă. Ai de ce să-ţi pară rău. KALIAIEV: Douăzeci de ani. Intru aici la douăzeci şi trei de ani şi ies cu părul alb.

FOKA: Oh! Tu s-ar putea să ieşi mai bine. Un judecător e cu toane. Depinde dacă e însurat sau nu şi cu cine. Şi apoi, tu eşti ciocoi. Nu e aceeaşi socoteală ca pentru ăi săraci. O să scapi.

KALIAIEV: Nu cred. Şi nici nu vreau. N-aş putea să îndur douăzeci de ani ruşinea.

FOKA: Ruşinea? Cum adică ruşinea? Mă rog, ăştia-s sticleţi de ciocoi. Câţi ai curăţat?

KALIAIEV: Unul singur.

FOKA Ce vorbeşti? Păi asta nu-i nimic.

KALIAIEV: L-am ucis pe marele duce Serghei.

FOKA: Pe marele duce? I-auzi dom'le! Ce ţi-e şi cu ciocoii ăştia! Şi… e de rău, ia spune?

KALIAIEV: E de rău. Dar a trebuit.

FOKA: De ce? Trăiai la curte? Vreo chestie cu o muiere, aşa-i? Chipeş cum eşti…

KALIAIEV: Sunt socialist.

PAZNICUL: Mai încet.

KALIAIEV (*mai tare*): Sunt socialist revoluţionar.

FOKA: Auzi poveste! Şi ce-ai nevoie să fii cum ziseşi? N-aveai decât să-ţi vezi de treabă şi totul era în regulă. Pământul e făcut pentru ciocoi.

KALIAIEV: Nu, e făcut pentru tine. E prea multă mizerie, sunt prea multe crime. Când o să fie mai puţină mizerie o să fie şi mai puţine crime. Dacă pământul ar fi liber, n-ai mai fi aici.

FOKA: Da şi nu. Mă rog, liber, neliber, nu-i niciodată bine să bei peste măsură.

KALIAIEV: Nu-i niciodată bine. Numai că omul bea pentru că e umilit. Va veni o vreme când n-o să mai fie nevoie să bei, când nimănui n-o să-i mai fie ruşine, fie ciocoi, fie om sărac. Vom fi cu toţii fraţi şi dreptatea o să ne îmbuneze inimile. Înţelegi despre ce vorbesc?

FOKA: Da, despre împărăţia lui Dumnezeu.

PAZNICUL: Mai încet.

KALIAIEV: Să nu mai spui asta, frăţioare. Dumnezeu nu poate nimic. Dreptatea e treaba noastră! (*Pauză*.) Nu înţelegi? Cunoşti legea Sfântului Dumitru?

FOKA: Nu.

KALIAIEV: Trebuia să se întâlnească în stepă cu Dumnezeu însuşi şi se grăbea, când a dat de-un ţăran căruia i se împotmolise căruţa în noroi. Atunci Sfântul Dumitru i-a dat o mână de ajutor. Noroiul era gros, făgaşul adânc. S-au trudit o oră. Şi când s-a isprăvit, Sfântul Dumitru a dat fuga la întâlnire. Dar nu l-a mai găsit pe Dumnezeu acolo.

FOKA: Şi atunci?

KALIAIEV: Şi atunci sunt unii care vor întârzia întotdeauna la întâlnire fiindcă există prea multe căruţe împotmolite şi prea mulţi fraţi de ajutat.

Foka se dă un pas înapoi.

KALIAIEV: Ce s-a întâmplat?

PAZNICUL: Mai încet. Şi tu, moşule, grăbeşte-te!

FOKA: N-am încredere. Aici nu-i treabă curată. N-am mai auzit să înfunzi puşcăria pentru istorii d-astea cu sfinţi şi căruţe. Şi după aia, mai e ceva…

Paznicul râde.

KALIAIEV (*privindu-l*): Ce anume?

FOKA: Ce păţesc ăi de-i omoară pe marii duci?

KALIAIEV: Sunt spânzuraţi.

FOKA: Aşa!

Şi dă să plece, în timp ce paznicul râde şi mai tare.

KALIAIEV: Stai! Ce ţi-am făcut?

FOKA: Nu mi-ai făcut nimic. Măcar că eşti ciocoi, dar de înşelat nu vreau să te înşel. Mai schimbi o vorbă cu omul, mai trece vremea, deh, da' dacă te spânzură, nu-i treabă bună.

KALIAIEV: De ce?

PAZNICUL (*râzând*): Hai, moşule, vorbeşte…

FOKA: Fiindcă nu poţi să-mi vorbeşti ca un frate. Eu îi spânzur pe condamnaţi.

KALIAIEV: Nu eşti şi tu deţinut?

FOKA: Ba da. Mi-au cerut să fac eu treaba asta şi pentru fiecare spânzurat, îmi taie un an de închisoare. E-o afacere bună.

KALIAIEV: Ca să-ţi ierte crimele, te pun să săvârşeşti altele?

FOKA: Oh, astea nu-s crime, că se fac la poruncă şi, apoi, pentru ei e tot aia. Vrei să ştii părerea mea? Nu-s creştini.

KALIAIEV: Şi de câte ori ai făcut-o până acum?

FOKA: De două ori.

Kaliaiev se dă înapoi. *Ceilalţi se îndreaptă spre uşă*, *în timp ce paznicul îl împinge pe Foka*.

KALIAIEV: Aşadar, eşti un călău?

FOKA (*din uşă*): Da, tu, ciocoiule, ce eşti?

Iese. *Se aud paşi*, *se dau ordine*. *Intră Skuratov*, *foarte elegant îmbrăcat*, *cu paznicul*.

SKURATOV: Lasă-ne singuri. Bună ziua. Nu mă cunoaşteţi? Eu vă cunosc. (*Râde*.) Deja o celebritate, ei? (*îl priveşte*.) Pot să mă prezint? (*Kaliaiev nu scoate o vorbă*.) Nu spuneţi nimic. Înţeleg. Celula, deh! E greu opt zile în celulă de unul singur. De azi înainte s-a isprăvit, veţi primi vizite. De-aia am şi venit. Vi l-am trimis şi pe Foka. Excepţional, nu-i aşa? Mi-am închipuit că o să vă intereseze. Sunteţi mulţumit? E plăcut să vezi un chip de om după opt zile, nu?

KALIAIEV: Depinde de chip.

SKURATOV: Bună! Bine zis! Sunteţi omul care ştiţi ce vreţi. (*Pauză*.) Dacă am înţeles bine, vă displace chipul meu?

KALIAIEV: Da.

SKURATOV: Sunt dezamăgit. Dar e-o neînţelegere. În primul rând, cade lumina prost. Într-un subsol nimeni nu e simpatic. De altfel, nici nu mă cunoaşteţi. Uneori, un chip îţi repugnă. Apoi, după ce-i

cunoşti sufletul…

KALIAIEV: Destul. Cine sunteţi?

SKURATOV: Skuratov, şeful poliţiei.

KALIAIEV: Un valet.

SKURATOV: La ordinele dumneavoastră. În locul dumneavoastră însă m-aş arăta mai puţin mândru. Dar poate că vă schimbaţi. Începi prin a voi să faci dreptate şi sfârşeşti prin a organiza o poliţie. De altminteri, adevărul nu mă sperie. Am să vă vorbesc deschis. Mă interesează persoana dumneavoastră şi vă ofer mijloacele de-a vă obţine graţierea.

KALIAIEV: Ce graţiere?

SKURATOV: Cum, ce graţiere? Vă ofer să scăpaţi cu viaţă.

KALIAIEV: Cine v-a cerut asta?

SKURATOV: Viaţa n-o ceri, dragul meu. O primeşti. N-aţi scăpat viaţa nimănui, niciodată? (*Pauză.*) Gândiţi-vă bine.

KALIAIEV: Refuz să-mi salvaţi viaţa, o dată pentru totdeauna.

SKURATOV: Măcar ascultaţi-mă! Nu vă sunt duşman, în ciuda aparenţelor. Admit că aveţi dreptate în felul cum gândiţi. În afară de asasinat…

KALIAIEV: Vă interzic să folosiţi acest cuvânt.

SKURATOV (*privindu-l*): Ah! Avem nervii slabi, deh! (*Pauză.*)

Sincer, aş vrea să vă ajut.

KALIAIEV: Să mă ajutaţi? Sunt gata să plătesc pentru ce am făcut.

Dar nu suport această familiaritate. Vă rog să mă lăsaţi în pace!

SKURATOV: Acuzaţia care apasă asupra dumneavoastră…

KALIAIEV: Rectific.

SKURATOV: Mă rog?

KALIAIEV: Rectific. Sunt un prizonier de război, nu un acuzat.

SKURATOV: Dacă vreţi… Totuşi, s-au produs nişte pagube, nu-i aşa? Să-l lăsăm deoparte pe marele duce şi politica; s-a făcut, oricum, moarte de om. Şi ce moarte!

KALIAIEV: Am aruncat bomba asupra tiraniei voastre, nu asupra unui om.

SKURATOV: Fără îndoială. Dar omul a încasat-o. Şi nu i-a făcut prea bine. Vedeţi, dragul meu, când s-a găsit trupul, îi lipsea capul. Dispărut, capul! Cât despre rest, abia s-a mai putut recunoaşte un braţ şi o parte din picior.

KALIAIEV: Am executat un verdict.

SKURATOV: Se prea poate, se prea poate. Nu verdictul vi se impută. Ce e un verdict? Un cuvânt asupra căruia putem discuta nopţi întregi. Vi se impută… nu, nu v-ar plăcea acest cuvânt… să zicem, o ispravă de amator, cam dezordonată, ale cărei rezultate sunt indiscutabile. Toată lumea le-a putut vedea. Întrebaţi-o pe marea ducesă. A curs sânge, înţelegeţi, mult sânge.

KALIAIEV: Încetaţi!

SKURATOV: Bun. Voiam doar să spun că, dacă vă încăpăţânaţi să vorbiţi de verdict, să spuneţi că partidul şi numai partidul a judecat şi a executat, că marele duce a fost ucis nu de-o bombă, ci de-o idee, atunci n-aveţi nevoie să fiţi graţiat. Presupuneţi totuşi că revenim la evidenţă, presupuneţi că dumneavoastră i-aţi zburat marelui duce capul de pe umeri, se schimbă socoteala, nu-i aşa? Veţi avea nevoie atunci să fiţi graţiat. Vreau să vă dau o mână de ajutor. Din pură simpatie, credeţi-mă! (*Zâmbeşte*.) Ce vreţi, pe mine nu mă interesează ideile, pe mine mă interesează persoanele.

KALIAIEV (*izbucnind*): Persoana mea e deasupra dumneavoastră şi a stăpânilor dumneavoastră. Mă puteţi omorî, nu mă puteţi judeca. Ştiu unde vreţi să ajungeţi. Căutaţi să-mi găsiţi punctul slab şi aşteptaţi de la mine o atitudine ruşinoasă, să vărs lacrimi şi să am remuşcări. Nu veţi obţine nimic din toate astea. Nu vă priveşte ce sunt. Ceea ce vă priveşte e ura noastră, a mea şi a fraţilor mei. Ea vă stă la dispoziţie.

SKURATOV: Ura-i încă o idee. În schimb, crima nu e o idee. Şi nici urmările ei, firește. Vreau să spun, remuşcarea şi pedeapsa. Aici ne aflăm în miezul lucrurilor. De aceea m-am şi făcut poliţist. Pentru a mă afla în miezul lucrurilor. Dar nu vă plac confidenţele. (*Pauză. Înaintează încet spre el*.) Tot ce voiam să spun e că n-ar trebui să vă faceţi că uitaţi de capul marelui duce. Dacă aţi ţine seama de el, ideea nu v-ar mai servi la nimic. V-ar fi ruşine, de pildă, în loc să fiţi mândru de ce-aţi făcut. Şi, din clipa în care v-ar fi ruşine, aţi dori să trăiţi pentru a îndrepta. Lucrul cel mai important e de-a vă hotărî să trăiţi.

KALIAIEV: Şi dacă m-aş hotărî?

SKURATOV: Graţierea dumneavoastră şi a camarazilor dumneavoastră.

KALIAIEV: I-aţi arestat?

SKURATOV: Nu. Tocmai. Dar dacă vă hotărâţi să trăiţi, îi vom

aresta.

KALIAIEV: Am înţeles bine?

SKURATOV: Cu siguranţă. Nu-i momentul să vă supăraţi. Reflectaţi! Din punctul de vedere al ideii, nu-i puteţi da pe mâna poliţiei. Din punctul de vedere al evidenţei, dimpotrivă, le faceţi un serviciu. Îi scutiţi de noi neplăceri şi, cu acelaşi prilej, îi scăpaţi de spânzurătoare. În plus, dobândiţi liniştea sufletească. Din multe puncte de vedere, e-o afacere de aur.

Kaliaiev tace.

SKURATOV: Aşadar?

KALIAIEV: O să vă răspundă fraţii mei, în scurtă vreme.

SKURATOV: Încă o crimă! Hotărât lucru, e-o vocaţie. În cazul ăsta, misiunea mea e terminată. Îmi pare foarte rău. Dar văd bine că ţineţi la ideile dumneavoastră. Nu vă pot despărţi de ele.

KALIAIEV: Nu mă puteţi despărţi de fraţii mei.

SKURATOV: La revedere. (*Se preface că vrea să iasă şi, întorcându-se*.) De ce, în cazul acesta, i-aţi cruţat pe marea ducesă şi pe nepoţii lui?

KALIAIEV: Cine v-a spus asta?

SKURATOV: Informatorul vostru ne informa şi pe noi. În parte, cel puţin… Aşadar, de ce i-aţi cruţat?

KALIAIEV: Asta nu vă priveşte.

SKURATOV (*râzând*): Credeţi? Am să vă spun de ce. O idee poate ucide un mare duce, dar nu izbuteşte să ucidă nişte copii. Iată ce-aţi descoperit. Şi atunci, se pune întrebarea, dacă ideea nu izbuteşte să-i ucidă pe nişte copii, merită să ucizi pentru ea un mare duce?

Kaliaiev face un gest.

SKURATOV: Oh! Nu e nevoie să-mi răspundeţi, vă rog, mai ales să nu-mi răspundeţi! îi veţi răspunde marii ducese.

KALIAIEV: Marii ducese?

SKURATOV: Da, doreşte să vă vadă. Şi am venit mai ales să mă asigur că discuţia e cu putinţă. Este. Şi e chiar de natură să vă schimbe părerea. Marea ducesă e creştină. Sufletul, vedeţi, e specialitatea ei.

Râde.

KALIAIEV: Nu vreau s-o văd.

SKURATOV: Regret, dar ţine foarte mult. Şi, la urma urmei, îi datoraţi oarecare consideraţie. Se spune chiar că de la moartea soţului ei nu mai e cu mintea întreagă. N-am vrut s-o contrariem. (*Din uşă*.)

Dacă vă schimbaţi părerea, nu uitaţi propunerea pe care v-am făcut-o. Voi reveni. (*Pauză*. *Ascultă*.) Iat-o! După poliţie, religia! Hotărât lucru, sunteţi răsfăţat. Dar există o înlănţuire. Închipuiţi-vi-l pe Dumnezeu fără închisori. Ce singurătate!

Iese. *Se aud glasuri şi comenzi*. *Intră marea ducesă*, *care se opreşte nemişcată*, *fără să scoată o vorbă*. *Uşa rămâne deschisă*.

KALIAIEV: Ce doriţi?

MAREA DUCESĂ (*descoperindu-şi faţa*): Priveşte!

Kaliaiev tace.

MAREA DUCESĂ: Multe lucruri mor odată cu un om.

KALIAIEV: Ştiam.

MAREA DUCESĂ (*cu naturaleţe*, *dar cu un glas subţire*, *niţeluş uzat*): Ucigaşii nu ştiu asta. Dacă ar şti, cum ar mai putea săvârşi omorul?

Pauză.

KALIAIEV: V-am văzut. Doresc acum să rămân singur.

MAREA DUCESĂ: Nu. Mai rămâne să te văd şi eu.

El se dă înapoi.

MAREA DUCESĂ (*se aşază*, *ca şi cum ar fi istovită*): Nu mai pot să rămân singură. Înainte vreme, dacă sufeream, el putea să-mi vadă suferinţa. Era bine să suferi pe-atunci. Acum… Nu, nu mai puteam să stau singură, să tac… Dar cui să-i vorbesc? Ceilalţi nu ştiu. Se fac că sunt trişti. Sunt, într-adevăr, trişti o oră sau două. Apoi se duc să mănânce – şi să doarmă. Să doarmă mai ales… M-am gândit că tu trebuie să semeni cu mine. Tu nu dormi, sunt sigură de asta. Şi cu cine să vorbesc despre crimă, dacă nu cu ucigaşul?

KALIAIEV: Ce crimă? Nu mi-amintesc decât de-un act de dreptate.

MAREA DUCESĂ: Acelaşi glas! Ai acelaşi glas ca şi el. Toţi bărbaţii au acelaşi glas când vorbesc de dreptate. Spunea: „Aşa e drept!” – şi-ţi închidea gura. Poate că se înşela şi tu te înşeli…

KALIAIEV: El încarna suprema nedreptate, cea care face poporul rus să geamă de veacuri. Pentru asta, se bucura numai de privilegii. Chiar dacă eu m-aş înşela cumva, răsplata mea e închisoarea şi moartea.

MAREA DUCESĂ: Da. Suferi. Dar pe el, tu l-ai ucis.

KALIAIEV: A murit pe neaşteptate. O astfel de moarte e un fleac.

MAREA DUCESĂ: Un fleac? (*Mai încet*.) Aşa e. Te-au ridicat

imediat. Se pare că ţineai discursuri în preajma poliţiştilor. Înţeleg. Probabil că asta te ajută. Eu însă am sosit câteva secunde după aceea. Eu am văzut. Am pus pe-o targa tot ce se mai putea pune. Ce de sânge!(*Pauză*.) Purtam o rochie albă…

KALIAIEV: Încetaţi!

MAREA DUCESĂ: De ce? Spun adevărul. Ştii tu ce făcea cu două ore înainte de-a muri? Dormea. Într-un fotoliu, cu picioarele pe-un scaun… ca de obicei. Dormea, şi tu, tu-l aşteptai, în seara aceea crudă… (Plânge.) *Ajută-mă* acum!

Kaliaiev se dă înapoi, *crispat*.

MAREA DUCESĂ: Eşti tânăr. Nu poţi să fii rău.

KALIAIEV: N-am avut timp să fiu tânăr.

MAREA DUCESĂ: De ce te crispezi aşa? Nu ţi-e niciodată milă de tine?

KALIAIEV: Nu.

MAREA DUCESĂ: Rău faci. Ăsta uşurează. Eu nu mai am milă decât de mine. (*Pauză*.) Mă doare. Ar fi trebuit să mă ucizi odată cu el în loc să mă cruţi.

KALIAIEV: Nu pe dumneavoastră v-am cruţat, ci pe copiii care vă însoţeau.

MĂREA DUCESĂ: Ştiu. Nu prea-i iubeam. (*Pauză*.) Sunt nepoţii marelui duce. Nu erau şi ei vinovaţi întocmai ca unchiul lor?

KALIAIEV: Nu.

MAREA DUCESĂ: Îi cunoşti? Nepoata mea e o fiinţă lipsită de suflet. Refuză să dea cu mâna ei de pomană săracilor. Se teme să-i atingă. Ea nu e nedreaptă? Ba e nedreaptă. El, cel puţin, îi iubea peţ arani. Bea cot la cot cu ei. Şi tu l-ai ucis. Fără îndoială şi tu eşti nedrept. Pământul e pustiu.

KALIAIEV: Zadarnic. Încercaţi să-mi răpiţi puterile şi să mă aduceţi la disperare. N-o să izbutiţi. Lăsaţi-mă!

MAREA DUCESĂ: Nu vrei să te rogi împreună cu mine, să te căieşti?… Nu vom mai fi singuri.

KALIAIEV: Lăsaţi-mă să mă pregătesc de moarte. Dacă n-aş muri, atunci aş fi într-adevăr un asasin.

MAREA DUCESĂ (*ridicându-se în picioare*): Să mori? Vrei să mori? Nu. (*Se îndreaptă spre Kaliaiev*, *extrem de agitată*.) Trebuie să trăieşti şi să consimţi să fii un asasin. Nu l-ai ucis? Dumnezeu te va justifica.

KALIAIEV: Care Dumnezeu, al meu sau al vostru?

MAREA DUCESĂ: Al Sfintei Biserici.

KALIAIEV: Ea n-are ce căuta în treaba asta.

MAREA DUCESĂ: Slujeşte un stăpân care a cunoscut, la rândul lui, temniţa.

KALIAIEV: Timpurile s-au schimbat. Şi Sfânta Biserică a luat ce-a vrut din moştenirea lăsată de stăpânul ei.

MAREA DUCESĂ: A luat ce-a vrut? Ce vrei să spui?

KALIAIEV: A păstrat harul pentru ea şi ne-a lăsat nouă grija de a practica iubirea aproapelui.

MAREA DUCESĂ: Care nouă?

KALIAIEV (*urlând*): Tuturor celor pe care-i spânzuraţi!

Pauză.

MAREA DUCESĂ (*cu blândeţe*): Nu sunt duşmanul vostru.

KALIAIEV (*cu disperare*): Ba sunteţi, la fel ca toţi cei din rasa şi din tagma voastră. Există ceva şi mai josnic decât a fi un criminal: a-l sili să săvârşească o crimă pe cel care nu e făcut pentru aşa ceva. Uitaţi-vă la mine! Vă jur că nu eram făcut să ucid.

MAREA DUCESĂ: Nu-mi vorbi ca unui duşman. Poftim. (*Se duce să închidă uşa*.) Mă las pe seama ta. (*Plânge*.) Sângele ne desparte. Dar ne putem întâlni întru Domnul, chiar pe locul nenorocirii. Roagă-te măcar împreună cu mine.

KALIAIEV: Refuz. (*Se duce spre ea*.) N-am pentru dumneavoastră decât milă şi aţi izbutit să mă înduioşaţi. Acum o să mă înţelegeţi, pentru că n-am să vă ascund nimic. Nu mă mai bizui pe întâlnirea cu Dumnezeu. Dar, murind, voi fi punctual la întâlnirea fixată cu cei pe care-i iubesc, cu fraţii mei, care se gândesc la mine în clipa asta. A mă ruga ar însemna să-i trădez.

MAREA DUCESĂ: Ce vrei să spui?

KALIAIEV (*înflăcărat la culme*): Nimic sau numai că voi fi fericit. Am de purtat o lungă bătălie şi-o voi purta. Dar când verdictul va fi pronunţat şi execuţia pregătită, atunci, la picioarele eşafodului, vă voi întoarce spatele, vouă şi acestei lumi hâde, şi mă voi lăsa purtat de dragostea care-mi umple sufletul. Mă înţelegeţi?

MAREA DUCESĂ: Nu există dragoste departe de Dumnezeu.

KALIAIEV: Ba da. Dragostea pentru făptura umană.

MAREA DUCESĂ: Făptura umană e abjectă. Ce altceva poţi face decât s-o distrugi sau s-o ierţi?

KALIAIEV: Să mori cu ea.

MAREA DUCESĂ: Mori singur. El a murit singur.

KALIAIEV (*cu disperare*): Să mori cu ea! Cei care se iubesc în ziua de azi trebuie să moară împreună, dacă vor să fie uniţi. Nedreptatea desparte. Ruşinea, durerea, răul pe care-l facem altora, crima despart. A trăi e un chin, de vreme ce viaţa desparte…

MAREA DUCESĂ: Dumnezeu uneşte.

KALIAIEV: Nu pe-acest pământ. Şi întâlnirile mele sunt pe acest pământ.

MAREA DUCESĂ: Sunt întâlnirile câinilor, cu botul în pământ, veşnic adulmecând, veşnic dezamăgiţi.

KALIAIEV (*întors spre fereastră*): Voi şti asta în curând. (*Pauză*.) Dar nu ne putem, oare, imagina încă de pe acum că două fiinţe care au renunţat la orice bucurie se iubesc în durere fără să-şi poată da altă întâlnire decât aceea a durerii? (*O priveşte*.) Nu ne putem, oare, imagina că aceeaşi funie uneşte atunci cele două fiinţe?

MAREA DUCESĂ: Ce fel de dragoste cumplită mai e şi asta?

KALIAIEV: Voi şi ai voştri nu ne-aţi îngăduit niciodată altfel de dragoste.

MAREA DUCESĂ: Şi eu îl iubeam pe cel pe care l-ai ucis.

KALIAIEV: Mi-am dat seama. De aceea vă iert răul pe care dumneavoastră şi ai voştri mi l-aţi făcut. (*Pauză*.) Acum, lăsaţi-mă.

Pauză lungă.

MAREA DUCESĂ (*ridicându-se*): Am să te las, dar am venit aici ca să te aduc pe calea Domnului, ştiu bine acum. Vrei să te judeci şi să te salvezi singur. Nu se poate. O va putea Dumnezeu, dacă ai să trăieşti. Voi cere să fii graţiat.

KALIAIEV: Vă implor să n-o faceţi. Lăsaţi-mă să mor, altfel vă voi urî năprasnic.

MAREA DUCESĂ (*în uşă*): Voi cere oamenilor şi lui Dumnezeu să te ierte.

KALIAIEV: Nu, nu, v-o interzic.

Aleargă spre uşă, unde dă de Skuratov. Kaliaiev se dă înapoi, închide ochii. Pauză. Se uită din nou la Skuratov.

KALIAIEV: Aveam nevoie de dumneavoastră.

SKURATOV: Sunt încântat. De ce?

KALIAIEV: Simţeam nevoia să dispreţuiesc din nou.

SKURATOV: Păcat! Veneam după un răspuns.

KALIAIEV: Îl aveţi.

SKURATOV (*schimbând tonul*): Nu, încă nu-l am. Fiţi atent! Am prilejuit această întrevedere cu marea ducesă, ca să pot publica mâine ştirea în ziare. Relatarea va fi exactă, în afară de un singur lucru. Va conţine afirmaţia că v-aţi căit. Camarazii vor crede că i-aţi trădat.

KALIAIEV (*liniştit*): Nu vor crede.

SKURATOV: Nu voi opri publicarea decât dacă acceptaţi să faceţi mărturisiri. Aveţi o noapte pentru a vă hotărî.

Se îndreaptă spre uşă.

KALIAIEV (*mai tare*): Nu vor crede.

SKURATOV (*întorcându-se*): De ce? Ei n-au păcătuit niciodată?

KALIAIEV: Nu cunoaşteţi dragostea lor.

SKURATOV: Nu. Dar ştiu că nu poţi crede în fraternitate o noapte întreagă, fără un singur minut de slăbiciune. Aştept clipa de slăbiciune. (*închide uşa, cu spatele la ea*.) Nu vă grăbiţi. Aveţi răbdare.

Rămân faţă-n faţă.

Cortina

ACTUL AL CINCILEA

O altă locuinţă, dar în acelaşi stil. O săptămână mai târziu. Noaptea. Linişte. Dora se plimbă de la un capăt la altul al camerei.

ANNENKOV: Odihneşte-te, Dora.

DORA: Mi-e frig.

ANNENKOV: Vino şi lungeşte-te aici. Pune ceva pe tine.

DORA (*continuând să se plimbe*): Noaptea e lungă. Ce frig îmi e, Boria!

Se aud bătăi în uşă. O dată, apoi de două ori. Annenkov se duce să deschidă. Intră Stepan şi Voinov, care se duce la Dora şi o îmbrăţişează. Ea îl ţine strâns la piept.

DORA: Aleksei!

STEPAN: Orlov zice că s-ar putea să fie în noaptea asta. Toţi subofiţerii care nu sunt de serviciu au fost convocaţi. Aşa că voi fi de faţă.

ANNENKOV: Unde-l întâlneşti?

STEPAN: Ne va aştepta, pe Voinov şi pe mine, la restaurantul de pe strada Sofiskaia.

DORA (*care s-a aşezat, epuizată*): Va fi în noaptea asta, Boria.

ANNENKOV: Nu e încă totul pierdut, hotărârea depinde de ţar.

STEPAN: Hotărârea va depinde de ţar, dacă Ianek a cerut

graţierea.

DORA: N-a cerut-o.

STEPAN: De ce s-o fi văzut pe marea ducesă dacă nu pentru graţiere? A răspândit peste tot ştirea că Ianek regretă ce-a făcut. Cum să ştim care e adevărul?

DORA: Ştim ce-a declarat la tribunal şi ce ne-a scris. A spus sau nu Ianek că-i pare rău că n-are decât o viaţă pe care s-o zvârle în chip de sfidare autocraţiei? Omul care a spus aşa ceva mai poate cere graţierea, se mai poate căi? Nu, voia să moară, vrea să moară. Ce-a făcut el nu poate fi renegat.

STEPAN: Rău a făcut că a văzut-o pe marea ducesă!

DORA: Asta numai el poate şti.

STEPAN: Regula noastră spune că nu trebuia s-o vadă.

DORA: Regula noastră e să ucidem, atât şi nimic mai mult. Acum e liber, în sfârşit liber.

STEPAN: Încă nu.

DORA: E liber. Are dreptul să facă ce vrea, în preajma morţii. Căci va muri, fiţi liniştiţi!

STEPAN: Dora!

DORA: Da, da. Dacă ar fi graţiat, ce triumf! Ar fi dovada, nu-i aşa, că marea ducesă a spus adevărul, că s-a căit şi că a trădat. Dacă moare, dimpotrivă, îl veţi crede şi-l veţi putea iubi mai departe. (*Se uită la el.*) Dragostea voastră costă scump.

VOINOV (*îndreptându-se spre ea*): Nu, Dora. Nu ne-am îndoit niciodată de el.

DORA (*plimbându-se de la un capăt la altul al camerei*): Da… Poate… Iertaţi-mă. Dar ce importanţă are, la urma urmei! Vom şti, în noaptea asta… Ah! Bietul meu Aleksei, de ce-ai venit aici?

VOINOV: Să-l înlocuiesc. Am plâns, am fost mândru, când am citit ce-a spus la proces. La cuvintele: „Moartea va fi supremul meu protest împotriva unei lumi de lacrimi şi de sânge…" am început să tremur.

DORA: O lume de lacrimi şi de sânge… Aşa a spus, adevărat.

VOINOV: Aşa a spus… Ah, Dora, ce curaj! Şi, ca încheiere, strigătul: „Dacă am fost la înălţimea protestului uman contra violenţei, fie ca moartea să-mi încoroneze opera prin puritatea ideii". M-am hotărât atunci să vin.

DORA (*ascunzându-şi faţa în mâini*): Dorea, într-adevăr, să fie

pur. Dar ce cumplită încoronare!

VOINOV: Nu plânge, Dora. A cerut ca nimeni să nu plângă la moartea lui. Oh, îl înţeleg atât de bine acum! Nu mă îndoiesc o clipă de el. Am suferit pentru că am fost laş. Şi, după aceea, am aruncat bomba la Tiflis. Acum nu mă mai deosebesc de Ianek. Când am aflat de condamnarea lui, n-am avut decât un gând: să-i iau locul, de vreme ce n-am putut să fiu alături de el.

DORA: Cine-i poate lua locul în seara asta? Va fi singur, Aleksei.

VOINOV: Trebuie să-l susţinem, prin mândria noastră, aşa cum ne susţine el prin exemplul lui. Nu plânge!

DORA: Uite, ochii îmi sunt uscaţi. Dar mândră, oh, nu, niciodată n-am să mai pot fi mândră!

STEPAN: Dora, să nu mă judeci greşit. Doresc ca Ianek să trăiască. Avem nevoie de oameni ca el.

DORA: El nu doreşte. Şi trebuie să-i dorim moartea.

ANNENKOV: Eşti nebună.

DORA: Asta trebuie să dorim. Ştiu ce e în sufletul lui. Numai atunci va dobândi pacea. Oh, da, să moară! (*Mai încet*.) Dar să moară repede.

STEPAN: Am plecat, Boria. Hai, Aleksei! Ne aşteaptă Orlov.

ANNENKOV: Da, şi să vă întoarceţi repede.

Stepan şi Voinov se îndreaptă spre uşă. *Stepan se uită la Dora*.

STEPAN: Vom şti. Ai grijă de ea.

Dora e la fereastră. *Annenkov o priveşte*.

DORA: Moartea! Ştreangul! Din nou moartea! Ah! Boria!

ANNENKOV: Da, surioară. Dar nu există altă soluţie.

DORA: Nu vorbi aşa. Dacă singura soluţie e moartea, nu suntem pe calea cea bună. Calea cea bună e cea care duce la viaţă, la soare. Nu se poate să-ţi fie frig tot timpul…

ANNENKOV: Şi asta duce la viaţă. La viaţa altora. Rusia va trăi, nepoţii noştri vor trăi. Aminteşte-ţi ce spunea Ianek: „Rusia va fi frumoasă”.

DORA: Alţii, nepoţii noştri… Da. Dar Ianek e în temniţa şi funia e rece. O să moară. A şi murit, poate, pentru ca alţii să trăiască. Ah! Boria, şi dacă alţii nu trăiesc? Şi dacă moare degeaba?

ANNENKOV: Încetează!

Pauză.

DORA: Ce frig e! Şi totuşi, e primăvară. Sunt pomi în curtea

închisorii, ştiu. Probabil că-i vede.

ANNENKOV: Aşteaptă până o să ştim. Nu tremura aşa!

DORA: Mi-e atât de frig, încât am impresia că am şi murit. (*Pauză*.) Toate astea ne îmbătrânesc atât de repede! N-o să mai fim niciodată copii, Boria! La primul omor, s-a isprăvit cu copilăria. Arunc bomba şi într-o secundă, vezi tu, se scurge o întreagă viaţă. Da, putem muri de-aici înainte. Am făcut înconjurul omului.

ANNENKOV: Atunci vom muri luptând, cum fac oamenii.

DORA: Aţi mers prea repede. Nu mai sunteţi oameni.

ANNENKOV: Nenorocirea şi mizeria au mers şi ele repede. Nu mai e loc pentru răbdare şi maturizare în lumea asta. Rusia e grăbită.

DORA: Ştiu. Am luat asupra noastră nenorocirea lumii. Şi el tot asta a făcut. Ce curaj! Dar îmi spun uneori că e un orgoliu care va fi pedepsit.

ANNENKOV: E un orgoliu pe care-l plătim cu viaţa. Nimeni nu poate merge mai departe. E un orgoliu la care avem dreptul.

DORA: Suntem siguri că nimeni nu va merge mai departe? Uneori, când îl aud pe Stepan, mi-e frică. Vor veni alţii, poate, care vor ucide în numele nostru şi care nu vor plăti cu viaţa.

ANNENKOV: Ar fi o laşitate, Dora!

DORA: Cine ştie? Poate că asta e dreptatea. Şi nimeni nu va cuteza atunci s-o privească în faţă.

ANNENKOV: Dora!

Dora tace.

ANNENKOV: Începi să te îndoieşti? Nu te recunosc.

DORA: Mi-e frig. Mă gândesc la el, care-o fi refuzând să tremure ca să nu pară că-i e frică.

ANNENKOV: Aşadar, nu mai eşti alături de noi?

DORA (*aruncându-i-se în braţe*): Oh, Boria, sunt alături de voi! Voi merge până la capăt. Urăsc tirania şi ştiu că nu putem face altfel. Dar am ales această cale cu inima voioasă şi mă menţin pe ea cu inima îndurerată. Iată deosebirea. Suntem nişte întemniţaţi.

ANNENKOV: Toată Rusia e o temniţă. Vom face ca zidurile ei să sară în aer.

DORA: Dă-mi mie bomba s-o arunc, şi-ai să vezi! Voi înainta prin văpaie şi pasul îmi va fi totuşi egal. E uşor, ah! Cu cât e mai uşor să mori din pricina propriilor contradicţii decât să le trăieşti! Tu ai iubit, ai iubit vreodată, Boria?

ANNENKOV: Am iubit, dar e aşa mult de-atunci, că nu-mi mai aduc aminte.

DORA: Cât?

ANNENKOV: Patru ani.

DORA: Şi de câţi ani conduci Organizaţia?

ANNENKOV: De patru ani. (*Pauză*.) Acum iubesc Organizaţia.

DORA (*mergând spre fereastră*): Să iubeşti, da, dar să fii iubit!… Nu, trebuie să mergi înainte! Ai vrea să te opreşti. Înainte! înainte! Ai vrea să întinzi braţele şi să te laşi purtat în voie. Dar nedreptatea asta scârnavă se lipeşte de noi ca un clei. Înainte! Iată-ne condamnaţi să fim mai presus de noi înşine. Nişte făpturi, nişte chipuri, iată ce-am vrea să iubim. Dragostea mai curând decât dreptatea! Dar nu, trebuie să mergem înainte. Înainte, Dora! înainte, Ianek! (Plânge.) *Dar* pentru el ţelul e aproape.

ANNENKOV (*luând-o în braţe*): Va fi graţiat.

DORA (*privindu-l*): Ştii bine că nu. Ştii bine că nu trebuie.

El întoarce capul.

DORA: Poate că l-au scos în curte. Toată lumea aceea amuţită deodată, de cum îşi face apariţia. Numai de nu i-ar fi frig. Boria, tu ştii cum e spânzurat un om?

ANNENKOV: De capătul unei funii. Ajunge, Dora!

DORA (*cu ochii închişi*): Călăul îi sare pe umeri. Gâtul trosneşte. Nu e înfiorător?

ANNENKOV: Da. Într-adevăr. În alt sens, e-o fericire.

DORA: O fericire?

ANNENKOV: Să simţi mâna unui om înainte de moarte.

Dora se lasă într-un fotoliu. *Pauză*.

ANNENKOV: Dora, va trebui să plecăm după aceea. Ne vom odihni un pic.

DORA (*buimacă*): Să plec? Cu cine?

ANNENKOV: Cu mine, Dora.

DORA (*uitându-se la el*): Să plec! (*întoarce capul spre fereastră*.) Iată zorile. Ianek a şi murit, sunt sigură.

ANNENKOV: Sunt fratele tău.

DORA: Da, eşti fratele meu, sunteţi cu toţii fraţii mei, pe care-i iubesc. (*Se aude ploaia*. *Se crapă de ziuă*. *Dora vorbeşte în şoaptă*.) Dar ce gust odios are uneori fraternitatea!

Bătaie în uşă. *Intră Voinov şi Stepan*. *Toţi rămân nemişcaţi*. *Dora*

se clatină, dar își revine după o vădită sforțare.

STEPAN (*cu glas scăzut*): Ianek n-a trădat.

ANNENKOV: Orlov a putut să vadă?

STEPAN: Da.

DORA (*înaintând cu hotărâre*): Stai jos! Povestește!

STEPAN: La ce bun?

DORA: Povestește tot. Am dreptul să știu. Îți ordon să-mi povestești, în amănunt.

STEPAN: N-aș putea. Și apoi acum trebuie să plec.

DORA: Nu, ai să vorbești. Când l-au anunțat?

STEPAN: La zece seara.

DORA: Când l-au spânzurat?

STEPAN: La două noaptea.

DORA: Și timp de patru ore a așteptat?

STEPAN: Da, fără să scoată o vorbă. Și apoi, totul a mers repede. Acum, s-a isprăvit.

DORA: Patru ore fără să scoată o vorbă? Stai puțin. Cum era îmbrăcat? Avea șuba pe el?

STEPAN: Nu. Era în haine negre, fără nimic altceva. Și avea pălărie neagră.

DORA: Cum era afară?

STEPAN: Întuneric beznă. Zăpada era murdară. Și mai târziu ploaia a transformat-o într-un noroi cleios.

DORA: Tremura?

STEPAN: Nu.

DORA: Orlov i-a întâlnit privirea?

STEPAN: Nu.

DORA: La cine se uita?

STEPAN: La toată lumea, zice Orlov, fără să vadă nimic.

DORA: Și după aceea, după aceea?

STEPAN: Lasă, Dora.

DORA: Nu, vreau să știu. Măcar moartea lui să fie a mea.

STEPAN: I s-a citit verdictul.

DORA: Ce făcea în timpul acela?

STEPAN: Nimic. Doar o dată și-a scuturat piciorul, să înlăture un pic de noroi de pe pantofi.

DORA (*cu capul între mâini*): Un pic de noroi!

ANNENKOV (*brusc*): De unde știi toate astea?

Stepan tace.

ANNENKOV: L-ai întrebat pe Orlov? De ce?

STEPAN (*ferindu-şi privirea*): A fost ceva între mine şi Ianek.

ANNENKOV: Ce anume?

STEPAN: Îl invidiam.

DORA: După aceea, Stepan, după aceea?

STEPAN: Părintele Florenski a venit şi i-a întins crucifixul. A refuzat să-l sărute. Şi a declarat: „V-am mai spus că mi-am încheiat socotelile cu viaţa şi că m-am împăcat cu gândul morţii".

DORA: Ce glas avea?

STEPAN: Exact acelaşi. Minus febra şi nerăbdarea pe care i-o cunoşti.

DORA: Avea figura unui om fericit?

ANNENKOV: Ai înnebunit?

DORA: Da, da, sunt sigură, avea chipul unui om fericit. Căci prea ar fi nedrept ca, refuzând să fie fericit în viaţă spre a se pregăti mai bine pentru jertfă, să nu fi găsit fericirea odată cu moartea. Era fericit şi a păşit senin spre ştreang, nu-i aşa?

STEPAN: A păşit. Pe fluviu, în aval, se auzea o armonică. În clipa aceea au lătrat câinii.

DORA: Atunci a urcat…

STEPAN: A urcat. Şi s-a cufundat în noapte. Abia s-a zărit giulgiul cu care l-a acoperit călăul de sus până jos.

DORA: Şi apoi, şi apoi…

STEPAN: Nişte zgomote înfundate.

DORA: Nişte zgomote înfundate. Ianek! Şi după aceea…

Stepan tace.

DORA (*cu violenţă*): Şi după aceea, îţi spun! (*Stepan tace*.) Vorbeşte, Aleksei! După aceea?

VOINOV: Un zgomot înfiorător.

DORA: Aah!

Se aruncă cu faţa la perete. *Stepan întoarce capul*. *Annenkov*, *lipsit de expresie*, *plânge*. *Dora se întoarce*, *se uită la ei*, *rezemată de perete*.

DORA (*cu un glas schimbat*, *buimăcit*): Nu plângeţi. Nu, nu, nu plângeţi! Vedeţi bine că e ziua justificării. Ceva se înalţă în clipa asta drept mărturie pentru noi, revoltaţii: Ianek nu mai e un ucigaş. Un zgomot înfiorător! A fost de ajuns un zgomot înfiorător şi iată-l

reîntors la bucuria copilăriei. Vă amintiţi ce râs avea? Râdea uneori fără rost. Ce tânăr era! Trebuie să râdă acum. Trebuie să râdă, cu faţa la pământ! (*Se îndreaptă spre Annenkov*.) Boria, eşti sau nu fratele meu? Ai spus sau nu c-ai să mă ajuţi?

ANNENKOV: Da.

DORA: Atunci, fă asta pentru mine. Dă-mi bomba. (*Annenkov o priveşte*.) Da, data viitoare. Vreau s-o arunc. Vreau să fiu prima care s-o arunc.

ANNENKOV: Ştii bine că nu acceptăm femei în prima linie.

DORA (*cu un strigăt*): Sunt o femeie, acum?

Toţi se uită la ea. *Tăcere*.

VOINOV (*cu blândeţe*): Acceptă, Boria.

STEPAN: Da, acceptă.

ANNENKOV: E rândul tău, Stepan.

STEPAN (*uitându-se la Dora*): Acceptă. Acum îmi seamănă.

DORA: Ai să mi-o dai, nu-i aşa? Am s-o arunc. Şi mai târziu, într-o noapte de gheaţă…

ANNENKOV: Da, Dora.

DORA (*plângând*): Ianek! O noapte de gheaţă şi acelaşi ştreang! Totul va fi mai uşor acum.

Cortina